Государственная БИБЛИОТЕКА СССР имени В. И. ЛЕНИНА 1964 г.

7 ИЮЛЕ РЕСПУБЛИКА БОАХАМАША ДАЬХЕННА 3133 ТОНН ЯЛАТ ДІАДЕННАД

ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА ЯЛАТ ДІАЛУЧА ХЬАЛХА ЛАТТ ГРОЗНЕНСКИ ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕ КОЛХОЗАШИ СОВХОЗАШИ. 7 ИЮЛЕ ДАЬХЕН АМБАРАШКА ЭГГАРА ДУКХАГІА ЯЛАТ ЧУТЕССАД ЦАР — 1112 ТОНН, ХІАЬТА ЮХХЬАНЦА ДЕНЗ — 8607 ТОНН.

ЯЛАТ ДІАЛУЛГА СИХДАЬД ШЕЛКОВЧАНАША. 6 ИЮЛЕ ДІАДЕННАЧУЛ 3-зза ГАРГГА ДУКХАГІА ЯЛАТ ДІАДЕННАД ЦАР 7 ИЮЛЕ.

ЦХЬАБАКЪДА, НАУРСКИ УПРАВЛЕНЕ БОАХАМАША ТЕМПАШ ДИККА ЛАЬГІЪЯЬИ. 7 ИЮЛЕ 459 ТОНН МАРА ДІАЕННАЯЦ ЦАР. ИЗ 6 ИЮЛЕРЧУЛ 102 ТОНН КІЕЗИГАГІА Я.

ЯЛАТ ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА ДІАДАЛАРА КЪАЬСТТА ОАРЦАГІБОВЛА БЕЗА НАЬСАРЕН УПРАВЛЕНЕ. 7 ИЮЛЕ РЕСПУБЛИКЕ ЭГГАРА КІЕЗИГАГІА — 101 ТОНН МАРА ЯЛАТ ДІАДЕННАДАЦ НАЬСАРХОША.

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 82 (3834). | Ера, 9 июль 1964 шу. | Мах 2 кеп.

Тахан номер тІа:

ЯЛАТ ЧУЭЦАРА—БЕРРИГА НИЗ

Къахьегамхоша язду

ЮРТАШКАРЧА МЕХАНИЗАТОРАШТА

МУЗЫКАЛЬНИ ФЕСТИВАЛЕРА

Дешархой производственни бригада гІулакхаш

ДОКУМЕНТАЛЬНИ ФИЛЬМАШТА ШЕРРА НИКЪ!

ШЕРРА вай вахара юкъе денал советски документальни кино. Сийлен да цуи истори. Масса хана хьадоьгІа из парте хьалхашка уьттаду бехктоккхаме декхараш толамца кхоачашдеш. Хьанна вовзац киноаппарат бе йоаллаш вола саг? Из худ гІишлош хьалъеча, ялат чуэцача, хьайбаш леладераш болча, вешта аьлча советски халкъа гурпале къахьегам мел кхехкача. Цо кІайча экрана тІа яду коммунизм хьалъеш советски халкъо лоаттабеча къонсана истори, сихха хьаллоац кердадар, из дІадовзийт миллионаш болча наха.

Образни публицистика аьнна цІи таллай документальни кинох советски халкъо. Шаккха ца кхикача тайпара дегІаденад из хІана, шеръеанай цуи творчески торонаш, Іайнай йоккха опыт, кхийлаб дика говзанчаш. Геттара дукха да хІанз арахийца Іилман-технически, Іилман-популярни, иштта кхыдола документальни фильмаш. Цар дувц советски халкъо мишта кхоачашъю КПСС XXII съезда решенеш, хІаьта къахьегамхошта чІоаггІа новкъостал а ду къахьегама овсарле лакхъяра, кердадар Іомадера, вахар довзийтара.

Цхьабакъда, Іалаьмате боккха лоархІам болаш а цахаддаш терко е еаш а гІулакх да документальни фильмашта пропаганда елга. Кхетамца вІаштІехьбаккха беза массайолча моттигашка къахьегамхошта документальни фильмаш гойтара болх. Цу дакъе дикка толамаш даьхад вай республике. Укх дІадахача ах шера ерригача республике гІодла тІехкхоачашъяьй план, планах лийрхІачарел дуккагІча наха дІагойтад фильмаш. Укх шера 15 февралера 15 апрелага кхаччалца йолча хана дІайихьай юртбоахама темаех документальни фильмаш гойтара фестиваль. Цу юкъа фильмашка хьежар 88,5 эзар саг. Юртбоахама къахьегамхошта фильмаш гойташ йийшар 257 лекци.

Дукха моттигаш я республике из болх дика вІаштІехьбаьккха. Царех да Грозлера «Ден кердадараш», «Родина» яха, хІаьта Челюскинций цІерах дола кинотеатраш. План тІехкхоачашъеш а хьежараш чІоагІа раьзе болаш а тайп-тайпарча темаех харжа а гойт фильмаш Урус-Мартана, Шелковски районашка, иштта кхычахьа.

Бакъда, массанахьа иштта дика латтац гІулакх. Дукха кхоачамбоацараш да республике къахьегамхошта документальни фильмаш гойтара балха юкъе. Къаьстта ледара лел из болх Наьсарен, Грозненски производственни управленешкарча юрташка, кхыйолча моттигашка. ХІанз а массанахьа вІаштІехьдаьккхадац хІара юрта, хІара ферме, бригаде документальни фильмаш гойтара гІулакх. Из дІахо ла мегаргдолеш дац. ХІара киноболхло дагадоагІаш хила веза вей парте из болх чІоагІа бехктоккхаме лаьрхІалга. ТІагІертта бе беза болх. Геттара дукха да Іилмана харагІдьиннараш, дикагІбарий опыт юацаш дола фильмаш. Уж ший хаинахьа дІаккхачийта деза массайолча клубашка, къаьстта юрташка. Къахьегамхошта сихха дІадовзийта деза кердадар, из балха юкъедахьа царна новкъостал а деш. Цу тайпара фильмаш дукхагІа гойта деза кІиран деношка. ТІагІертта пропаганда е еза хьалха латтарий опыт юацаш долча фильмашта. ЛоархІаме да цу тайпара фильмаш, балха профилага хьежжа харжа а хоржеш, клубашка кхахьийтар. ХІанз, чуйлина семилетка ялхлагІча шерара елат чуэцаш Нохч-ГІалгІайчев къахьегамхой боахкача хана, документальни фильмаш гойта деза кхашка, механизатораш салоІаш болча моттигашка.

Документальни фильмех кхетамца пайда эца беза дыкха дукьалара пропаганда еча а. Цу дакъе Іалаьмата лоархІаме да вахар хьакхоллярах, Іалама къайленех дола, иштта дыка реакциони чулоацам гучабоаха документальни фильмаш дуккача наха гойтилга.

Къахьегамхошта эстетически кхетам балара а боккхача лоархІаме да документальни фильмаш. Дукха да советски искусства гІорбаьннача говзанчех уттадаь фильмаша. Царех да гІоръяьннача советски балеринах Г. Улановайх, СССР халкъа артистех С. Я. Лемешевх, И. С. Козловскех дола фильмаш, иштта кхы дукха а. Бакъда, геттара кІезига гойт уж республике районашка, юрташка. Из нийса дац.

Республика кинофикаце управления декхаренйла я документальни фильмаш гойтара балха деш дола кулгал тоаде. Цахаддаш терко е еа цу балха партийни организацеша а.

Н. С. ХРУЩЕВ ДАЬХЕНЕ КХАЬЧАВ

ВАЛТИЙСК (Калининградски область), 5 июль. (ТАСС корр). Скандинавски мехкашкара официальни визит чаккхьаьначул тІехьагІа «Башкирия» яхача теплоходаца тахан укхаьа кхаьчар СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущеви цунна улувра наха.

Балтийски гавана причале Советски правительствана керте латтача вакъа баьхкар Прибалтике салоІаш вола СССР оборона министр Советски Союза Маршал Р. Я. Малиновский, КПСС Калининградски обкома хьалхара секретарь Н. С. Коновалов, къахьегамхой депутатий областной Совета исполкома председатель Я. А. Ушинский, Краснознаменни Балтийски флота командующи адмирал А. Е. Орел, Прибалтийски тІема округа бІуний командующи генерал-полковник Г. И. Хетагуров, Калининградски областа къахьегамхой.

■ ■ ■

6-ча июле Москва юкакхьачар СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев, Советски правительствана керте латтар официальни визитаца скандинавски мехкашка хинав — Дане, Швеце, Норвеге.

Белорусски вокзале вавкъост Н. С. Хрущевга дег тІара моршвла хетташ бар КПСС Центральни Комитета Президиума членаш, дукха къахьегамхой аккалаш.

(ТАСС).

ТАХАН ТОЛАМАШ ЛАКХАГІА —

Сунженски производственни управлене Кирова цІерахча колхозе И. Новичихин керте латтача механизировании звеной механизаторашта гІорваьначе Кубанерча свекла лелаеча нов. Н. Светличне хьисапах свекла кхее лаьрхІад укх шера. Цар тІарйца декхар да хІара гектара тІара 300 центнер свекла чуэца.

Из сийленца кхоачашдара механизаторашта Іуйран сецца денз божъонца боад къовлабаллалца болх бу шоай участке.

СУРТА ТІА: (лакхера дэр) нов. И. Новичихие участка тІа свеклана гІулакх деш ва.

Д. Василийко сурт.

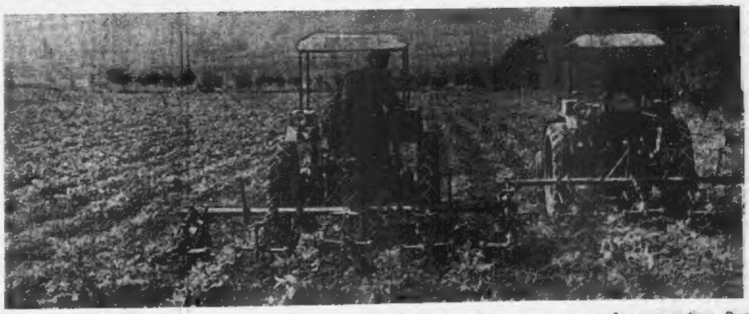

Сихбенна ха бола ялаташ чуэцаш а уж паччахьалкхенна дІалуш а ба Грозненски колхозно-совхозни производственни управлене болхлой.

Юххьанцэ дена къахьегама доккхий толамаш дІахаш хьавоагІа комбайнер вола Матиев Зага, иштта сийленца кхоачашду шийна тІаьхьллар дикагІа волча шофера Эзерханов Султана. Дийнахьа 2,5—3 норма кхоачашъе вІаштІехьдоал карех хІаране.

Сурта тІа: комбайнер Матиев каптанца ядеш волл Эзерханова дІахьош долча кІана.

И. Плиева сурт.

КХОАНЕ ГАРГАГІА

Сухалбеш

Наьсарен производственни управлене «Назрановский» совхозе ялатийна лаьрхІа дІабийна мукх 924 гектар ба. Из кхаь дийнахь а хьаккхен 4—5 дийнахьа арден лерхІ механизаторашь. Цу гІулакха эгара хьалхарча дийнахьа а 6 ше-шегІа лела комбайни 16 шерра яха чулоацаш йола жаткен ераьлар кхашке. Юххьанцара лакхеча темпаца дІадоладелар ялат хьакхар.

Ялат чуэцача хьалхаа лелаю Яндарерча отделене. Укхаза берриге ялатийна лаьрхІа 484 гектар мукх бар. Техника шортта яр, царна гІулакх дика лоаттадора механизатораша. Цудухьа торо хилар отделене механизаторий массарел дуккагІа дІабийна мукх бале а массарел хьалхагІа из хьекха Іобиллa.

ХІанз совхозе, цхьан Аьлти-Юртарча отделенера дІанийккхача берригa мукх (806 гектар) хьекха Іобиллаб. Дика къахьийгар механизатораша мукх хьокхача. Белгалбаьлар Яндарера комбайнераш Хамхоевгlар Юсупи Ахьмади Чарнев Мухьмади. Норма 19 гектар йолча метте 23—27 гектар мукх хьокхар цар. Дика къахьийгад Пхьилекъонгий - Юртарча механизатораша. 264 гектара тІара мукх кхаь дийнахьа хьекха Іобиллаб цар.

ХІанз ерригa техника ялат ардара тІаерзаьй. Аьрда яьннай хьалхара утташ гектараш. Юкъера лаьрхІача гектара тІара 17—18 центнер ялат доал. Дика хьоккхам ба из.

Бакъда, ялат хьакхари ардари дика дІадоладаь дале а, дерригa лертІа даац укхаза. Терко иц укхаза механизаторий [illegible] тий, цар материальни безам лакхагІа хургболаш хІана даьдац.

Материальни безам — из эггара лакхагІа йола фактор я балха овсарае лакхагІа хилийтара, юрта боахама продукцега дІадодар лоххара.

Цул совгІа цхьан комплексах лелац совхозе ялат чуэцача болх. Мукх тІера хьалъийца цІендеча дарьна лаьтта ча я тІадолаш да, из яха доладаьдац.

ЦІендаь дІалаха деза ялат чуэцачара кхоачамбоацараш.

Б. АРЧАКОВ, тха ссбкорр.

НОВКЪОСТ Н. С. ХРУЩЕВА МОСКОВСКИ РАДИОИ ТЕЛЕВИДЕНЕИ ГІОЛЛА ДАЬ КЪАМАЬЛ

МОСКВА. Данен, Швецен, Норвеген вахарах дувцаш 7 июле Московски радиочун телевиденен гІолла къамаьл дир СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева. Советски правительствана керте латтар официальни визитех вахавар цу мехкашка.

Тхо вІашагІдеттаделар, аьлар новкъост Н. С. Хрущева, паччахьалкхен дентелашца, паччахьалкхен доккхача гІулакхаш тІарча тІоэарий викалашца, тайп-тайпарча партей викалашца. Скандинаве тха къамаьлаш хилар дунен халкъашта юкъерча хьалех а иштта вай мехкашта юкъерча гІулакхех а долча дукхача дешай хьакъехьа. Пайдане къамаьлаш дар уж. Цар торо хилийтар цар а вай а позицеш дикагІа вІаши йовзийта. Хоаш ма дий, вІаши дукхагІа довзаш ме хул, мехкашта юкъера гІулакхаш чІоагІлуш хилар, вІаши юкъера гІулакхаш кхетадарцев цхьана къахьегарцен.

Дукха дика уйлаш чуйоссаеш хилар белгалдоаких Н. С. Хрущева, бокхаюица, материальни рузкъаш кулгашца хьадеш болча [illegible] аьхаца, тха вІашагІдеттадалар.

Н. С. Хрущева мадарра хьайийцар цига вахарах шийна хетаденнараш, советски халкъо бахийтараш дог гІоздоалашн безбаьа тІаэцар белгал а доаккхаш.

Къамаьл даь ше воаллаш Н. С. Хрущева Дане, Швеце, Норвеге халкъашта машаре беркатера вахари хилар ловш ловца баьккхар.

Н. С. Хрущева даьча къамаьла трансляци йир интервидене евровиденен гІолла.

(ТАСС).

Партийно-паччахьалкхен тІахьожама комитето

ШАЬЛА ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕ «ДЖАЛКА» А «ШАЛИНСКИЙ» Й ЯХАЧА СОВХОЗАШКА КОНДИЦИОННИ ДОАЦАЧА ФУЦА ХЬАЖКІАШ ДІАЙИЙНА МОТТИГАШ ХИЛАРАХ

КПСС обкомен Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советен партийно-паччахьалкхен тІахьожама Комитето токхамбича гучадьинав «Джалкен» «Шалинский» яхача совхозий агрономашa шоай декхараш цхьаккха бехктоккхам ца хетaш леладар бахьан долаш цу боахамашка 657 гектара гІа дІайийна хьажкІаш кондициони доаца фу тоссаш йийла хилар.

«Джалка» яхача совхоза (директор нов. Алханов, керттара агроном нов. Магомадов) 37 процентагара 48 процентага яхачалца мара тІа ца доала фу тоссаш дІайийнай 560 гектар е деррига дІадийначa лаьттах 17,8 процент, хІаьта из бахьан долаш хьажкІаш нийлха тІаьхьинай, цхьан гектара тІа 14—16 эзар хаьлг мара тІаьхьинац хьажкІаш 40—42 эзар яла езача метте. Боахаме цІаьхха дІайийнай 447 гектар хьажкІаш, хІаьта юха дІа ца йоаш йисача 4-ча отделене Исаева звено 113 гектар йолча участке 10—12 эзар хьажкІа хаьлг мара дац цхьан гектара тІа.

Воча фуца дІадийна лаьтташ къаьстта дукха да цу совхоза 4-ча отделене (управляющи нов. Исмаилов, агроном нов. Сорокина). 730 гектарах кондиционни доаца фу тоссаш дІайийнай хьажкІаш 421 гектара тІа, е 58 процент ираш.

Баьча тохаино хьахьеикар. «Джалка» яха совхоз хьажкІа фуна «Шалинский» совхозера Іалаагьеш кийла хилар. II-ча поколене ВИР.63 (1000 центнер) яхача а «Круг Грозненский» (500 центнер) яхача а сортех дола фу докъадаза е дІаделе хьалхагІа мел тІаьлд да хьожаш цІаьхха анализ ииза а даргдац аьнна. Шаьла контрольно-фуи лаборатоpe нь заключени йоалашехьа а, цу боахама керттерча агронома нов. Клименкос, уж указанеш кхоачаш ца а еш. «Джалка» яхача совхоза дІадалийтах фу, из фу тоссаш шоай совхозе а дІайийтай 97 гектар.

«Джалка» яхача совхоза керттерча агронома нов. Магомадова, фу чийга хьакхаьчача, из миштад хьахьоккхаш долча удостоверенета ца а хьоиаш, из фу тоссаш хьажкІаш дІеe аьнна указани синий отделеней управляюшешта.

Шаьла контрольно-фуи лаборатори (зав. нов. Тимошенко), хьажкІа фу миштад а хьежа, укх шера февраль бетта фу кондиционни доацилга а хайне, хьажкІаш дІаеле хьалхагІа из хьажкІа фу миштах хьежанц.

Нохч-ГІалгІай АССР юртбоахама продукташ яхрен кийчъярен Министерства а Шаьла производственни управлене а Шаьла производственни колхозно - совхозни управлене боахамашкара хьажкІа фу дІанеча дика доацилга шоашта ховшехьа а совхозий кулгалхошкара хьалийтадац из дерригa хьажкІа фу госресурсашкара хьожадаьча дикагІа дола чуица хуцилга дІадуеш доли фу дика хилийтара тІахьожам доаттабелга Іалаиодьадеш.

«Джалка» яхачев «Шалинский» боахамашка хьажкІаш нийлха тІаьхьинилга ховшехьа а, гучадьяадац хун бахьанаш а кондициони доацача фуца хьажкІаш дІаера бехке бола нах а. Кхьиеттел 1964 шера 7 июне «Грозненский рабочий» яхача газета тІа «Брак. Хьан лургха цуна хьалхара жоп?» аьнна корреспонденци араьнначул тІехьагІа а боагІача тайпара мах ца бем биcар из Іоттар еш йола критически хоам.

КПСС обкомен Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советен партийно-паччахьалкхен тІахьожама Комитето СОЦАМ БУ:

Кондициони доаца хьажкІа фу даларахи из фу а тоссаш хьажкІаш дІаерахи совхозашта хинна зе цхьадолча дакъе юхаметтаоттадар дукха ахча такха тІадожадолаа «Шалинский» совхозе керттерча агронома нов. Г. М. Клименкона цхьан беттан ах беттам доагІа алапи миссех—225 сом, «Джалка» яхача совхоза керттерча агронома нов. Магомадов Имар - Іаьлийна пхьан бетта доагІа алапи миссел — 190 сом, хьалхагІа «Джалка» яхача совхозе агроном - семеновод йолаш боли беш хиначa а хІанз «Джалка» яхача совхоза 4-ча отделене агроном йолча а нов. Е. Е. Сорокинай. из цхьан бетта доагІа алапи миссел — 120 сом.

«Шалинский» «Джалка» яхача совхозий бухгалтерешa, такха аьнна тІадожадаь из ахча, нн. Клименко, Магомадова, Сорокинай алапешкара социалолаа бетта доагІача алапе оклада 20 процента боарамерча дийсача доакъонца, хІаьта РСФСР республикански бюджета доходе из дІачу а дохийтaлда.

Шаьла производствени колхозно-совхозни управлене начальнига нов. Бычихинаи «Джалка» яхача совхоза директора нов. Алхановнен дІахойталда цар керттерча специалистий балха тІахьожам всала лоаттабьалгеи кондициони доаца фу дІатоссийтаргдоацаш хинпахьа де дезар даь ца хилари.

«Шалинский» совхозерча хьажкІа фун госконтрольни образецаш хаииахьа ца ецарах выговер йойла Шаьла контрольно-фуи лаборатори заведующешна нов. Тимошенкона.

Нохч-ГІалгІай АССР юртбоахама продукташ яхрен кийчъярен Министерствана (нн. Слесарев, Дидник) дІахойталда совхозашка фу кийчдара гІулакха тІахьожам всала лоаттабеш хилар.

СИХЕИ ДОА ЦА ДЕШИ ЧУЭЦА ЯЛАТ

ПАРТИЙНИ ВАХАР

НАЬХА ДЕГ ЧУ ДУЖАЧА ДЕШАЦА

ПРОИЗВОДСТВЕРА болх дика лелабеш, къахьегама дисциплина а технологически режим а телха ца еш, хІара бетта план тІехкхоачашъеш, барт тайна а цхьоагІо йолаш а хиларца белгалбоалаш ба Грозненски крекинг-завода № 1—2 йолча установке къахьегаш бола технологаш. Установка коллективана керте латт мехкдаьтта чаккдаккхара говзал дика Іомаяь вола опытни мастер, дика организатор Иван Петрович Овсянников.

ХІаьта, Иван Петрович дика кулгалхо хиний Іац, из бокъонца вола коллектива хьехархо а ва. Ше заводе болх беш волча дукхахча хана ший новкъосташта коммунистически кхетам луш хьавоагІа из.

Завода агитколлектива составага хьожача хана парткомо массаза а дукхача хана дена эггара дикагІа барех а лоархІаш агитаторалла чІоагІву из. ХІана аьлча Иван Петровича дика хов технологашца доаггІача бесса къамаьл де, хІаранена дег чу дужаргдола доша але. Ше кулгалдеча коллектива йоакхояр, ший балха опыт кхычарна дІалуш хилар — уж да коллектива кулгалхочун Иван Петровича оамалцара керттера гІулакхаш. — Дика бараш, кердадар хьаьаца, из кІоаргагІа довза гІертараш могаве беза. хоза дош аьнна цар дог хьаста деза, оал цо. Цудухьа ди тІехьа керда толамаш доахаш я технологий коллектив я.

АГИТАЦИОННО - массови балха тайп-тайпарча формаехи метолехи пайда а эцаш бу Иван Петровича наха юкъера кхетама болх. Къаьстта дукхагІа бу цо ший новкъостаща хІаранеца къаьст-къаьсте беш бола болх. Коллектива собране ше къамаьл деча хана технологий термин говза тІаберзабу цо керттерчоа. Цу тайпарча собранешка дукхагІча даьзе производства гІулакхаш дувц, цига технологаша социалистическа яхьа итогаш ю, керда декхараш тІеийду, дикагІбола производственникаш белгалбу. Цу гІулакха агитатора массаи новкъостая ду активисташ ин. Назаренкос, Алексеевас, кхычар.

Иван Петровича еш йола беседаш зехьа йовц. Цхьа-ши шу хьалха оператор нов.

Кузьмин во гІулакхаш доахкаш вар; балха тІехьавусар, менна волаш вахте ухар, дезала юкъе ца доагІараш лелалора. Цунца дукхаза къамаьл дир Иван Петровича, цул тІехьагІа коллективага гІолла цунца хьехам тела волавелар. ТІагІертта цунца агитатора баьчна хьехама балхах пайда баьлар. коммунистически къахьегама ударник вола нов. Кузьмин хІанз установке дикагІбарех оператор ва.

Оператора гІонча йолча нов. Шереметьевай дезала юкъе а каст-каста цатоам хулар, мараца товш яцар из. дезал бохар кхерам болаш гІулакх эттадар. Агитатор юкъе вахар цу гІулакха, тІакхха ерригача коллектива бала кхьчар цу гІулакха. Нов. Шереметьева яхача моттиге ках бахар, мар болх беш волча а хиннв цунца къамаьл дир, марацеи сесагацен цхьана дийцар. Иштта баь кхетама болх, зехьа бовцар. ХІанз барт-цхьоагІо йолаш бах ШереметьевгІар дезал.

ПРОИЗВОДСТВА гІулакх кІоаргга довзилга, шоай болх дика Іомабелга, балха керда методаш лехилга — уж дерригаш установка коллектива хІара чкъа вахаре традиция я хиннв дІаяттад.

Цхьа, установкана ремонт е езаш гІулакх эттар. Дукхача хана болх бергбоацаш сецае езаш яр из. Агитатора Иван Петровича ший аргІанкара беседа цу деша хетайр. Ремонтин балаш сихагІа йистедахара. ремонтникашта новкъостал дара хьакъехьа дар даь къамаьл. Укхаза технологаша къамаьл деча хана цхьа уйла дага ера керда профессии — слесара говзал Іомае. аьнна. Из предложени ерригача коллективо хьелладьяр, хІаьта кастта берригаш слесарин гІулакх Іомаде а болабелар. Дукха ха йоацаш установкана цІаькха ремонт еча

хана технологаша-слесараша хьидаре дакъа а доацаш йистехьккхар яз.

Установка технологаша кхийола снежии профессеш а Іомаьй. Царех хІаравар хІанз КИП-а прибориста, оператора, слесара говзал Іомаяь ва. Цул совгІа царех дукхатІа бараш производстве болх беше а школашка, техникумашка, институташка, политически дешара системе дешаш ба. Берригa технологаш коммунистически къахьегама ударникаш а ба.

Агитатора Иван Петровича беча кхетама балха юкъе лоархІам болаш гІулакх да коллективаца цо ю беседаш. КІира цкъа-шозза ю цо цу тайпара беседаш. Цар тематика тайп-тайпара хул. Еш йола беседаш установка, цеха, завода производственни гІулакхашта юв. Из агитатора беседай керттера ярах тема а я.

Цун беседай тематика юкъе лоархІаме моттиг дІалоацаш хиннай доттагІлеш, дІаши гІулакх леладарен темаш. Цу доттагІлен коллективе къахьегаш ба эрсий, нохчий, украинцаш, татараш, иштта кхыбараш.

Агитатор хиларах чакхбоалаш бац Иван Петровича общественни болх. Из заводской партийни комитета член, дикагІбарий опыте школа кулгалхо ва. Дика кхоачашду цо из партийни декхар а.

Заводе дикагІйолча коммунистически къахьегама коллектива кулгалхо волча Иван Петровича сурт хаддаьзе завода Сийлен доска тІа хьалтеха доал. хІаьта цун цІи заводa дикагІбола болхлой бувцача хана хьалхара бараша йоах. Из нийса а да.

С. КОТИЕВ,

КПСС Грозненски горкома инструктор.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРАХ

«4-гІа ха туллийташ латт», — иштта корта болаш яр 25 июне «Сердало» газета 78 номер тІа яраьнна корреспонденц. Цу тІа дувцар Карабулаке газобензинови завод хьалъечара кхоачамбоацараш.

«Корреспонденце тІа дийца кхоачамбоацараш долаш хиннад, — яхаш язду Наьсарен промышленни- производственни парткома секретара заместителa нов. Круглова, № 7 йолча треста СМУ монтажникаше болх во бар дийцар 28 июве хиначa планерке. Газобензинови завод хьалъечa цхьайолча моттигашна шин сменах болх бе вІаштІехьдаккха тІадилад СМУ-6 генподрядчика».

ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС БАХЬАНЦЕ

НОХЧ-ГІалгІайчене мехкдаьтта чакхдоахаш хьаювлача газех пайда эцара ларда тІа хьаьь Грозненски химически комбинат халкъа боахама эша лоархІамерен маьхерен продукташ араехаш йола доккхача химе дукхьашка кхелларех цаІ я.

1954 шера болх бе йолаялийтай феноли ацетони доаккха хьалхара аргІа. 1955 шера карарзаьй проектни мощность, 1959 шу чакхдоаллаш шоаш хиннараш йолча производственни майданка 2,5-зза совгІа даккхийр из. ИттлагІа шу чакхдоаллаш феноли ацетони юххьаьнца хажкха лаьрхІа хинначул 5-зза совгІа дукхагІа даха даьлар.

Бензолах пропиленах феноли ацетони доаккхаш йола Грозненски химически комбинат Советски Союзе хІанз болх беча уж-жамо йолча производстваншта юкъе йоккхагІчарех йола предприяти я. Хьалаккхарга дІабодача маьхи грозненски фенол кхыча заводашка доаккхачул дукха а дарегІа да. Керттера бедал — бензол кхыча заводашкарчул 7 процент кІезигагІа дІайоха Грозхимкомбинате.

Грозхимкомбинате феноли ацетони доаккхача производствах хьалха латтача опыта школа хиннай кхыча вай мехкарча а демократически мехкашкарча а предприятешта. Дукха болхлой ИТР-аша яхаб тхо долча опыт шоашта дІаэцар дуньа. Тха комбината производствана карагІдаьннараш феноли ацетони даккха хьалъеча кердача производствай типови проекташта ларде дехкад.

1958 шера болх бе йолаялийтай синтетически этилови спирт доаккхача производства хьалхара аргІа.

Спирт доаккхача производства проектни мощность карарзаяр а лакхъяр а дукхе комбината инженерно-технически болхлоше хьаькха мероприятеш кийчъьяр. Уж мероприятеш чакхъяхаро йиш хилийтар газаш екъеш йолча цехий шоллагІа аргІа болх бе йолаялалехьа полиэтилен даккха кийчъаь производство этиленаца Іалашъе а спирта синтез еча пеха проектни низ 15 процент лакхбе а.

Белгалара болх баьб технико-экономически хьоккхамаш тоалеш. Грозненски спирта тонн яккхарга дІабоха мах кІезигагІа ба вазамо йолча Уфа, Куйбышева, Саратов яхача городашкарча заводашта доаккхача спиртага бодачул.

Грозненски спирт 25 процент дарегІа да хьалха латтача Уфимски заводерчул. Спирт даккхара гІулакха уфимски завод дІаьхача шоллагІа йола моттиг лаьцай Грозхимкомбинато. хІаьта цул 4,5 процент мара тІехьа а йиса яц.

1962 шера тха комбинате болх бе йолаялийтай Советски Союзе эггара хьалхара, полимеризационни пластмассай Іилма-тохкама институтой Гостхимнефтекомитета Гипропластой оттаяьча дайнекна технологех яхача даьлече полиэтилен доаккха производство.

Цхьабакъда, полиэтилен доаккхача цхы а де дезаш дукха хІамаш да процесс эргайоахаш тоаяра, полиэтилен дикагІа хилийтара, мощностам совъяхаре.

Укх шера февраль бутт боэш хьалъеь я аьнна болх бе йолийнай шоллагІча аргІан синтетически этилови спирт доаккхача объектай комплекс. Болх бе йолийтача объектай проектни мощность лоацача хана карарзайяр.

Производство эргаьяккха тоаяр а дІадолар лохдар а дукъа комбинато болх беча укх итт шера 800 совгІа йоккха организационно-технически мероприяти чаккъяьккхай. юкъейяхьай 2354 эзар сом ахча кхоадаь йола 5717 рационализаторски предложени.

Шерагара шерага дукхагІа араехеш комбината коллективо химически продукци. Масала, 1962 шерацa нийсдича 1963 шера арахийна валови продукция 13, процент дукхагІа хилар, феноли ацетони — 7, 9, этилови спирт— 6, полиэтилен 26,5. процент дукхагІа.

Уж лакхе белгальяха продукци дукхагІа араехеара а хІаьта иштта технико-экономически хьоккхамаш тоадара а результаташ организационно-технически мероприятеш юкъеяхьар бахьан долаш карагІдаьнна хІамаш да. 1963 шера комбинате ерригa а юкъейяхьар 100 совгІа организационно-технически мероприяти я. Царна юкъе я йоккхагІчарех я укх тайпара мероприятеш:

Теплообменни аппаратура химически цІенъеш установкаш вІашагІъеккхай фенол доаккхача цехашка. Цо йиш хилийтар оборудовани дикагІа цІенъе а балхаш тоаде а.

Дукхача оборудованена меттел балха овсарле, лаккагІа йола оборудовани оттаьй, рассольни конденсатораш а оттаьй, мух беттаргашкара продукташ хьалуаш. алкимироване цехе катализатора комплекс кийчъяра увлаи схема эргаьякха тоаьй.

Спирт доаккхача чу вІашагІа а екха болх бе йолаялийтай чугІолла кхестача газах спирт хьакъоастадеш йола скрубберш. вІашагІа а елла, карарзаьй газех спирт хьакъестаду скрубберош йошаара цар чу консат дІачутелаш йола ЭМГР яха насос, хІаьта из бахьан долаш боарамагІа болх бе йолаелар скруббераш. ШоллагІа пропарочни аппарат а оттаяь катализаторни отделене мощность лаккхъяй. Пирогаза компримирование узлай мощносташ лакхьяр дукъа кхы тІа а цхьаькха компрессорни вІашагІъелай № 7 йолча цехе.

Уж а кхыйола а мероприятеш юкъеяхьаро торо хилийтар дийнахь-буса спирт дукхагІа даккха а кхидола технико-экономически хьоккхамаш тоаде а. Уж тайпа мероприятеш чакхъяьхай полиэтилен доаккхача а аналитически [redacted] тІахьожама автоматизаци [redacted] а, иштта кхычаьха а.

ДОККХИЙ декхараш латт коллективана хьалхашка укх шера. Тха декхар да химически продукци дикка дукхагІа яккхар а дІадоар кІезигдар а.

Соаккарчул 27 процент дукхагІа араехеца езаш я валови продукци, цу даькъе полиэтилен — 28 процент, синтетически дубитель — 5-зза, этилови спирт — 73,5 процент дукхагІа.

Производство дІахо эргаяьккха тоаяр а технико-экономически хьоккхамаш лакхдар а дукъа укх шера юкъеяхьа лаьрхІад 120 совгІа организационно-технически мероприятий 360 эзар сом экономи луш йола 800 рационализаторски предложения. Царех йоккхагІа яраш укх тайпара я:

а) пропилена концентрировани яра установка хьалъяри болх бе йолаелийтари. Алкилировани концентрировани пропиленага яккхар. Из болх 1965 шерага боалаш ба.

Из мероприяти юкъеяхьаро йиш хулийтаргья фенол доаккхаш дІадола бензол 1 процент кІезигде а пропиленбензол тоаде а.

б) продукт хьаухa харшаш кІезигагІа бІехдайтар дукъа № 16 йолча цехе тІагІоллачa тайпаех йола конденсатораш а йоахкаш пароэжекционни насосаш вІашагІйоххар а болх бе йолаелийтар а.

Укх гаргтарча ихе шера фенол доаккхача цехашка бергбола керттера болх — дикагІа дола феноли ацетони араехецилга Іалащдар, дІаухийташ дола мехкара дефицитни бензол доазол дехьарча хьалха латтача мехкий боарам тІа даьхар а кхерам боацаш хьалаши санитарни гІулакхиш тоадар дукъа кхерамален техника хердача нормаша дІадехарашка хьежжа кийсъяр а.

Доккхий а лоархІамерa а балхаш де дезаш да фенол доаккхача цехашка отходех пайда дикагІа эцара. хиш а фо а химически вещесташа кІезигагІа бІехдайтара.

Лаборатории тохкамаш даьд комбинате кІуина термически деструкци а еш. Цунах тоьал дика хІамаш гучадьяннад.

Укх гаргтарча хина полиэтилен, полипропилен санна йола полимераш этилени пропилени вІашагІа а тохаш сополимераш хьаю йоккха база а хиина дІаоттаргья тха комбинат.

Хоьш мадарра, полиэтилен, полипропилен, сополимераш бокхача лоархІаме я халкъа боахама.

Полиолефинаш дукхагІа яхалархІ полиэтилен доакхе мощносташ совъяхара, хьалхарча аргІан низ болашагІа йола, полиэтилен доаккха шоллагІа аргІа хьалъяра. полиэтилен доаккха производство хьалъяра тотах.

ХІанзчул тІехьагІа тха карарзае езаш я керда полимерни продукц — этилена сополимер пропиленаца.

Комбината болхлойн инженерийн коллектив кийча я шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашде.

А. СКАМАРАКУС.

Грозхимкомбината техотдела начальник.

«Красный котельщик» яхача Таганрогерча заводо лоаттаю йоккхача химе дукхача кердача гІишлошта оборудовани: дикка давлени йІовхъерган. балаш, йІовхал хувцарган, химически хий цІендара йола сосудаш.

Яьш хьавучар уж заказаш графикал хьалха кхоачашду. Хина хьалха дІаяхьийтай Невинномысски, Новомосковски химкомбинаташта яьш-утилизатораш.

Сурта тІа: Невинномысске бахьийта лаьрхІача, сахьата 600 тонн Іы кхоертйолча яь блокаш вІашагІйоххаш латт.

В. Турбина сурт.

ТІакхувш вале ховргда

Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча Центральни ремонтно - механически заводе Зверев Иван балха вера 1960-ча шера. Из балха хьожавир хьамче - технически хІамаш хьаеча участке. Цхьаннха балха говзал йоацаш вар Иван. ЧІоагІа безаме тІеийцар керда болхло участка коллективо. Из говзал Іомаяра чІоагІа тІакхувш хилар гучадьлар хьалхарча деношка.

...Цхьа шу дьалар. Веча балхаца кулг дика шаьрдалар. Ше тІакхувш хиниа балха говзал 1961-ча шера толамца карарзайир во. Вулканизаторалитейшика 4-гІа разряд елар Ивана. Ше лийрхІар кхоачаш ма хиннадий аьнна, кох кхоачамбаь Іиэзар из. Мехкдаьтта оборудованень эша чоалхане эзделеш йоазара кхы а дикагІа къахьега волавелар из.

Шийна эшаш санна керда балха баьккхача наха новкъостал эшалга а хоьш, дийнна шийна балха опыт дІалуш хул из. ХІаналехьа цо Іомабаь дукха болхлой ба участке. Царна юкъе ба нн. Кирин. Золотухин, кхыбараш. Шоаш балхах дика кхетабарах цар массане а баркал йоах цунна.

Дукха ха ялалехьа бригадена кулгалле хьожавир из. Ше кулгалдеча бригада болх дика вІаштІехьбаьккхар во. Цудухьа цу участке эггара хьалха коммунистически къахьегама сийлен цІи яьккхачарех я цун бригада. ХІара смена норма 115—120 процент кхоачашъеш участкерча бригадашта юкъе хьалха латташ я из.

Дьчох кхоачамбаь Іеш вац Иван. Цхьаькха балха говзал Іомае лаьрхІад во. Из кхоачашдара нефтяной техникуме деша вахав. ХІанз йиълагІча курсе дешаш ва из. Диken тІехдикеи чакхйоаккхаш латт техникум.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

Грозненски объединени трикотажни вІамаш тегача кхоттерка преприяте коллективо кхоачашъяь шера план. Къахьегама темпаш кхы тІа а лаккхъеш кхачбераш я из. Цу предприяте тегаш ба деша вегІачен деша ца вагІабеш берашта лаьрхІа бола. тІабувал гІирс. Цига заказаш зеш 14 эзтови базе я. Масала, Къилбаседа-ХІирий базо 432 эзар сом. Дагестане базо 300 эзар сом мах болаш барзкъаш тега заказ даьд.

Къаьстта дика къахьегарца белгальйла я Новикова Марияс кулгалду № 6 йола бригада. Берий барзкъаш кухташ тегаш я из. ХІара смена норма 140—150 процент кхоачашъю цо. Кхо бутт хьалха шой план кхоачашъяьяр из бригада. Цига балха хьожайир Мэзия. Болх дика вІаштІехьбаьккхар, нормаш тІехкхоачашъе йолалелар цун бригада. Лаьха къахьегама толамаш дика хиларна предприяте карара кара тела ЦІа байрах елар цунна.

Г. АЛХАЗОВ.

Кхалнах дешаш ба

Партийни организаце секретара нов. Я. У. Меркоевен местокома председателя нов. Б. Н. Галаевен дІадоладарах МагІалбикерча гІишлош-ремонтни участке хьайийлар лоьмаш кхалнаха лаьрхІа класс-комплект. Юкъьйдара школа йистенкка йиш хургья дийша боацача кхалнаха. Участка кулгалхоша цу деша йоагІача бесса терко яь: класса лаьрхІа цІа къоастадаьд, дешара эша гойтара пособи кийцай. Шоаш болх беш болча моттиге дешаш я 25 кхалсаг.

Кхалнах дешарах дика дІакхетабу хьехархочо Вера Антоновна Дорохинас. Класс-комплект болх беш я общественни хьисапе. Вокхъала дика гІулакх да ремонтникаша дІадоладаьр.

Г. ЗЕНКОВ,

областни «комсомольски прожектора» член.

ВАЙ ПЛАНЕТА КІОАРГАЛЕНАШКА

МЕЛ тамаш йолеш из дале а, гаргтарча Лаьттан чених вайна ховраш вІалла кхоачамбоацаш а дац. Вайна бокъонца хац кхыметтел планета эггара тІагІоллара чкъор—материкий районе 30—40 километрал сомагІа боаца, вешта аьлча лаьттан шара радиуса массехк эзарлагІа дакъа мара боаца лаьттан тІов сенах латт а. Кхы кІоаргагІчара хІамаш геттара хувцалу — укхазара дІайолалу планета ядрона тІаккхоллалуш йола тамашийна манти. Цун тІера дакъа — эзар километр шера, тІера манти— Іомадара дукхагІа хьаштдолаш да.

Духхьал цига къайладиначьа доахк лаьттан дерригача чкъоpа вахар хьахьокхаш йолча дукхача паленой бахьанаш. Укхаза хул чкъор меттахьа хьедеш. тІоавеш хулийташ йола процессаш: укхазара, урагІйоагІа лаьттагІара йоаха маьхера рудаш Іоаеш йола магма. Мантегара хулаш да доккхий аулаташ а деш чІоагІа мохк агар. Лаьттан чкъор ше а мантегара хьаххина да: дукха ха йоацаш даьча тохкамаша тІакхоачаву, чкъора вещество манти лала а лаьла хьа а хинний, радиоактивни распада йІовхала чотах Лаьтта дІоахлуча хана лакхе а яьннай яхача вывода.

Дикъ шу хьалхагІа Хельсинке, дунен халкъашта юкъерча геодезически геофизически союза Генеральни ассамблее, советски Іилмахоша СССР Іилмай Академе члена-корреспондента В. В. Белоусова инициативах шерра программа хьалхашка оттайир Лаьттан тІерча мантена планах дунен халкъашта юкъера тохкамаш дара. «ТІерча манте проект» аьнна цІи а хиина дІеяхар из программа. Предложени тІеийцар, хІаьта цул тІехьагІа кхо шу даьннача гІолла Беркле (США) хиннача вокх Ансамблее бокъонца план оттайир шоай масштабашка дийлача шоашта нийса кхы хилаиза дола Іилман тохкамаш лаьттан чений къайленашта дара.

ТІерча мантеца дувзаденна магІа тохкамаш дергда эггара хьалхарча аргІанне?

Эггара хьалхагІа къаьстта а дикагІа хьожаш Іомадергда. дукха ха йоацаш гучадаьнначох. Тайжача, Атлантически, Индийски океаний буха а ерригa Малхбоален Африка а лоацаш чаккдаьнна лаьттан чкъора доккхий доаттІам. Из да эзараш километраш дІаьха, кІоаргача доаттІамаша дІоахалашка тийда лоамий кес. Лаьттан чкъора доаттаІачаш довзар къаьстта лоэш да, царна юкъе гІолла мара манте вещество тІехен тІа йоалаш йоацандав.

Цхьаькха лоархІамера декхар—материкаштен океанаштен юкъе хувцалуш йола зонаш Іомаяр. ГІулакх миштад аьлча, океанашта кІалхара лаьттан чкъор континенташта кІалхардар санна доацаш, кхы тайпа да,—из укхаза диткъагІа а моаххаза тІехе йоацаш а да. Кхетадеш да, цу тайпара башхало материкийн океаний геологически истори тайп-тайпара хиларца дувзаденна хила езаш йолга.

УКХ гаргтарча шерашка шерра Іомае йоле лаьрхІа кхоалагІа проблема тІерча манте тІагІолларча эргаловашца ювзаенна в. Укх тІеххьарча хана лаца вайна хийтте а даш цу тайпара эргаловаш йолаш из йий аьнна. Цхьабакъьда, дукха ха йоацаш советски Іилманхочо Н. П. Парийске гучадьккхад СССР европейски даькъа кІалхара тІерча манте физически свойстваш къаьстта а вещества чІоагІаяга диллача, эзнатски даькъа кІалхьяраш санна йоацаш, кхы тайпа хилар. Цо хьахьокх Лаьттан чкъора лоаттам бе-бе хилар, хІаьта долче, манте къаьсте участнаш хьаьнна моттигаш а бе-бе хилар. Укхаза ала Іилман проблема практикаца айхха юезалу. ТІерча манте учаскай геологически историерча башхалонга хьежжа хуаа хургда лаьттан чкъора юкъе оахкаш дола рузкъаш дІа-хьа декъадалар а.

Белгалдаьккхача лоархІаме хургда, тІерча манте программах тохкамаш дар Іилман лоархІам болаш хинна па Іеш, бокхьа практически лоархІам болаш а хилар. Масала, белгтала аьлча, хуаашйола зонаш — материкийн океанашта кІалхарен чкъор дІашагІкдета моттагаш (царех я масала, Охотски фордан Курильски гІайрейн район) — Іомаеча хана вай планета геологически истори довза йиш я. Гучох, ха йиш йолаш да, дІахьара [redacted] ненташ, гьанна хьалхарча хана фордаш тІадаьнна хиннача доккхийча лаьттаех юхейнса я е. кхыча бессе, континенташ шерлуш я. Цу тайпара къоастие йиш хургья, планета тІехен тІара меттахьа а юлаш, материкаша шоай моттиг хувц яхаш, дукха ха хьалхагІа араьнна хиннa гІулла.

Лелаш йолча зонашна тІерча манте айаха бувзам хилар хьахьокх, чкъор лелаш долга а вулканически делхамаш а эггара чІоагІагІа духхьал царгара гучадуалаш хиларо. Эггара дукхагІа укхаза хул мохк агар—из хьахьокхаш я дукха ха йоацаш Чиле, Аляске хиниа катастрофаш, Японе хинца трагически собмтеш. Лелаш йолча зонашкара мохк эгабеш дола кхуврчаш 700 километрга кхаччацца кІоарга хул, вешта аьлча цар чулоацерригa а хІана яп аьнна йола тІера манти.

Лелаш йола зонаш Іомаеш довза йиш я вулканически делхамий хьалхара бахьанаш, хІаьта цо ший аргІанна мохк агарболга хойташ дола наькъаш хьадела.

Манти Іомаяр чІоагІа хьаштдолаш хургда кхоанен энергетикашта. ГІулакх миштад аьлча, лаьттан чкъорашарча доазон тІера манте температура массехк бІаь градус я. хІаьта 100 километр кІоаргача —1000—1500 градус. Нагахьа санна манте веществах цхьа кубически километр тІехен тІа аьлкхача (хІаьта вулканически делхамаш хиннача за-на из иштта хулаш а да) хьаьккхашийн а 40 миллион тонн мехкдаьтта доагаличa яргьяр чиссел йола йІовхалцара энерги.

Дукха хІамаш гучадуал вайна матии хьахулча процессех, хІаьта долче, руда доаллаш хила езача моттигех а. ХІанзалца вайна цахоеш ма дий шоай лоаттамга дииллача цхьатарра долча лаьттан чкъора доакъошка тайп-тайпара йола маьхера элементаш хІана Іоа: цхьайолча моттигашка — цІаста, вокхазахьа — олово, кхоалагІчахьа — цхьаьккха хІама йоацаш хул.

ТІерча манте проекто Іилман доаций низаш царцагІдаьхад. Лаьттанца хула хувцамаш—бетта шво тІаувзар бахьан [redacted] чкъор меттахьа дувлар дІалаадеш йола шерра дунен халкъашта юкъера сеть вІашагІъелхай. Йоккхийча моттигашка белгтала аьлча, Балтийски фордагара Іаьржача фордага кхаччалца йолча ерригача территоре тІа, массе тайпара лаьттаншара земаш довхаргда. цу даькъе кІоаргга сей[redacted] магнито - теллурически зондировани а йолаш. ТІехьарчо сведенеш дургья геттара кІоаргача гІолла электричество чакхъйларах.

Цунна нийсса тІерча манте проекта тІа оттадаьд тахкииза йолча лаьттан кІоаргаленашка кхоачилга —тохкамаш дара техника даькъе хьалкашкаьха боккха тІа боаккхилга. ТІех кІоарга буруш тоха лаьрхІад бнъ мехко— СССР, США-с, Японе, ФРГ. Эггара лоархІамегІа хеташ я советски американски Іилмахой планаш.

СОВЕТСКИ проекта тІа оттадаьд эггара дукхагІа хьаштдолаш йолча континентальни лелачеа районашка скважинаш йоахилга. Кольски ахгІайрен тІеш Азербайджанен буруш тохаро, гучох, йиш хулийтаргья лаьттан чкъора базальтови тІоазага кхача лаьттан чкъор, гучох, материкашкарчул дукха а диткъагІа долча Курильски гІайреш тІа буруш тохача тІерча мантега кхоачаргхиларга догдаха йиш я. Башкирера скважина эрсий платформа моахказа лардах массехк километр кІоарга чугІоргья эггара хьалха.

США Іилмахоша дукхагІа тохкамбе лерхІаш дола лаьттан чкъор океана буха кІалхара, материкашкарчул из дукха а диткъагІа долчара дар да.

Мишта хул хьажа кема тІара цхи километр кІоаргача хина кІалха буруш а теха, чІоагІача породах 200 метр чу я йоаш скважин якиха вІаштІехьдаьннад американций.

Континенте проектах лаьрхІача тайпара ворхІ-итт километр кІоарга буруш теха скважинаш йоахаш хилча дукха чоалханера технически проблемаш къоастве еза. Буруш тоха геттара керде техника хьае еза, кІоаргагІчара Іилмай информацеш гулъергйола а уж лаьттан тІехен тІа хьаллургйола а способаш Іомае еза. Цу гІулакха эшараш хІанзе а дена лохеш да, миштa хул хьажа йоахкаш скважинаш я. Царех цаІ Прикаспера, Арал-Сор яхача районера скважина хІанз ялх километр кІоарга Іочуяьккха а хІана укх сахьата рекордни лоархІаш а я.

Лаьттан тІерча мантена тохкамаш дара ерригa программа кхоачашъяра дерригача дунен Іилмахоша цхьана тІагІертта къахьега дезаргда дукхача шерашка. ХІаьта тІерча мантена кІал къайлагІа йоахкаш керда проблемаш ма йий—дага йолаш я йоацаш а, ацаш а.

ТІерча мантена тохкамбар— лаьттан ченашкара къайленаш гучаяхерга болача наькъа тІа боаккха хьалхара тІа мара бац.

* * *

«Знание» яхача издательства арахийна брошюраши книжкаши могаду оаха шоана деша: Л. Лачинина «Лаьттан кІоарганенашка». 1963 шу; М. Архангельскен О. Шебалинен «Лаьттан къайленаш гучайоах космосе». 1963 шу; Д. Щербакова «Геологa сахкувш дола хІамаш», 1964 шу.

(1964 ш. 25 июне арадаьнначa «Известеш» тІара).

Шоана, юрташкара механизатораш

ЧАХ КАГ А ЙОАККХАШ ЯЛАТ ЧУЭЦАР

ЮРТА боахама механизации электрификации еча Украински Іилма-толлама институто Приднепровски совнархоза къаьстта ялат чуэцача машинашта йолча Пачхьалкхен конструкторски бюроца цхьана ялат чуэца агрегат кийчъяьй берриге биологически хьувкъам цхьан хана чуэца йиш йолаш. Из латт боккхагІа низ бола двигатель йоаллача «СК-4» яхача ше лелача комбайнах, копнитела меттел оттаьчча «ИНК-3,5» яхача ча оатаргах, 40 кубически метр чухье йолча «ПТС-40» яхача тІехьатувсача тележках. Ча оатарг а йоаллаш йолча комбайно беча балха технологически процесс массаверъяр морг я. Царна юкъера башхало я ча, копнитела чу па а долаш, ча оатарга чу а лахе, пу чура мух беттарга новкъосталц тележка чу ухаш хилар. Цул тІехьагІа йиза тележка, цуи метте яьсса яр а оттайийя. аргІаш деча моттиге тракторна дІа а йиге, кузов кІалтІаккхоссарца Іойоассаю.

ХІара комбайна тІехьа хушхувцаш «ПТС-40» яха шин тележка хул. Комбайни тележкеи автоматически віашагІъювзаш я, хІьата цо йиш хулийт ялат чуэцаш йоалла агрегат юхасоцае ца езаш тележкаш хувца. АргІаш ду «СШР-0,5» е «СНУ-0,5» яхача шарнирно - рычажни паркхаш хьалтергий новкъосталца. ГІойленах да ча оатаргаш а йоахкаш йолча «СК-4» яхача шин комбайнах, шоаш мухъ боассабеча «ПТС-40» яхача йиъ тележках, «СШР-0,5» е «СНУ-0,5» яхача цхьан шарнирно-рычажни паркхаш хьалтергах латтача машиний комплектах пайда эцар.

Паркхаш хьалтерга эш къаьстта-агрегатни гидросистема а йоаллаш йола ахьа «Беларусь». Иззамо ши трактор эш тележкаш дІа-хьа ккувла. Машиний цу тайнарча комплектаца 10—12 балхе дийнаха (хьувкъамга хьежжа) 250—400 гектара тІара ялаташ чуэц хьаьха латтача боахамаша. Аьта ча дІаккухьа моттиг 1000 метр гаьнна хургйолаш лаьрхІа я.

Ча оатаргаш а йоахкаш йола «СК-4» яха комбайнаш дукха арахеца йолаенай «Россельмаш» яха завод. Цу агрегатех пайда эцара эффект дикагІа хургья механизатораша уж дика Іомайойя.

Ча оатарго беча балха технологически процесс укх тайнара я. Канаш доассадерга чура доагІа ча приемо-питающи аппарата вальцашка доагІа. цар цу чу тоІа а дийя, оатача аппарата чу дІачулу из. Цу чу ча оате а оат, эттІа а ду. Кагаш транспортера тІа йохийт, цо дІахохьу из ча оатача берда кІалхарча кожуха чулестача дакъа тІа яхачгалца, укхаза аьтача чах дІа а эйийя мух беттарго тІехьара тІа михапа беча низах турба чу гІолла комбайнана тІехьайийзача тележка чу ух.

Ча оатарго цахадлаш болх бара чІоагІа доархІаме да болх беш [illegible] органаш бакъахьа нийсъяр. Вальцай рифашта юкъера юкъ 4—6 миллиметр хила еза, кІалхарча вальца рифаштен нІелгаштна юкъера юкъ — 2—3 миллиметри ча тедача урса духьал йоаллача хьалхашкарча кромкана юкъера юкъ 1—2 миллиметр а хила еза. Гоний йовкъаргаштен ча тедача урса духьаьларча пластина кромкаштен а декий урсашта а юкъера юкъ 3—5 миллиметрал йоккхагІа хила йиш яц. Ча нийсдеча механизма кронштейнех дехка эза пружинаш доахкаш йола ча оатаргаш вальцашта юкъе ча ший боарамагІа тоІадергдолаш нийсъяза яргьяц. Цу гІулакха пружинаш оа регулировочни юкъаргІанея кронштейна опоранен юкъе оттаяьча отверткаца 10—15 килограмм айлуча низаца валец урагІйохьалургйолаш. «ПТС-40» яхача тележках автоматически сцепка еллай, агрегат юха а ца соцаеш йиза тележка комбайна тІехьара хьакъоастае а яьсса яр цунах дІахотта а йиш хургйолаш.

ПАЙДА мишта эц «ПТС-40» яхача тележках, из комбайна тІехьа а мишта ювз, хьа а мишта йоаст? Етта яьнна тележка аргІаш деча дІакуг. АргІа долча дІа ма кхаьчийте а тракторея тележкан гидросистемай шоданташ вІашагІхотт, тележка тІехьашкахьарча клапаний костІаргаш хьа а дийле, кузов кІалтІаккхосс.

Ча Іоповоассадаьчул тІехьагІа гидросистемай шоданташ вІашагІкъоастаю, тележка ялат чуэцаш йоаллача агрегата тІаюг. Вордаш ухача нахкъашкен кхашкен гІолла сахьата 8 километрал сихагІа а тІо-повкъа гІолла 15 километрал совгІа а нихъ байта мегаргбац тележкага.

Автоматически сцепка комбайнах а транспортни тележках а йоахкача вІашагІъювзача шин устройствах латт.

Тележка трактора тІехьаювзале хьалхагІа шоллагІа йола дышло тележкана юкъамоттиге хургйолаш оттаю. Трактор тІехьашкахьа а яхийте яйго чинг а тохаш кертторча дышла мІарах дІачутосс чІуг, цига из шиегІа дІакъовлалу. Керттера дышло тележкана нийсса юкъе хургйолаш нийсъаллалца йолча хана тІехьашкахьа ухийт трактор. Тележка гаьна йига, езаш хилча, къаьстта а машинаш дукха лелача навкъашка гІолла, керттера дышлоа чІега хьасаперча механизма перги вІашагІа а хеттаці шига вІашдухьал нийсленача Іургашка чІерга йоалл. Цо шин-шегІа трактора тІехьара дІакъастийтац тележка. Тележкаш хувцача хана яьсса тележка етгІачоа дала гІолла йохийт цуьна цхьа метр мара гаьна йоацаш.

Шинна а тележка хьалхашкара оагІош вІашин нийслеппача хана, комбайнеро аьшка муш боаллача педала ког тІа а тоІабийя, етта яьнна тележка тІехьара дІакъоастаю. Из юхасоп. Комбайно, цуьна 4—5 метр дІагаьна а яьле, сигнал ду. Из хьахезачй тракториста трактор комбайна аьтта оагІорахьа а яьккхе лоал, трактора хьалхашка йоаллаьта оагІорахьара чархи площадка лагІен нийс а денна шоллагІча дышла чІуг комбайна автоматически прицепа мІарах дІатоссаллалца йолча хана. Цул тІехьагІа, яьсса [illegible] тІехьара дІа а къоастаь, трактор кхы дагІ ца йолийташ, цІаьхта аьрдехьа гола а теха, комбайна юхера дІахо воал из. ТІаккха ялат чуэцаш йоаллача агрегата паргІатта дІаяха моттиг а йите, юхасоп. Ялат чуэцаш йоалла агрегат тІехьыначул тІехьагІа трактор тІехьашкахьа йохийт тракторист, етта тележка тІехьа а йийзе. аргІаш деш латтача дІаюг из.

Ялаташ чуэцача поточни способ толаме юкъейоаллаеліа процесс нийса вІаштІехьдаккхарах тийша хургда. Транспорт, аргІаш деш йола агрегаташ, кхыйола машинаш ялаташ чуэцача агрегатаншта тІачІоагІйай хул ялаташ чуийца даллалца йолча хана.

КЪАЬСТТА теркам тІабахийта беза механизаторавша машинаши узлаши Іомаяра. Кхашка дІабахалехьа механизатораш Іомабу поточни способах ялаташ чуэцача [illegible] тІа болх бе. ЧІоагІа доархІаме да комбайн юха ца а соцаеш тележка автосцепкаца тІехьаювза, аргІанна тІавахьа, аьта ча тележка чура Іоловассале хар, паркхаш хьалтерга тІа болх бе Іомаваллар. Кхы кІезигагІа доархІам болащ дац кхаш кийчдар а. Ялат чуэцаш йолча хІара агрегата шейнна кха къоастаду. Цхьан комплекте болх беш йолча агрегатий кхаш вІашин ул-уллув хила деза.

Аьтача чах аргІаш деш шиъ къаьстта порядок хила еза. Балхаш дІаделлалале хьалхагІа, ча дІвозара болх беча тракторнстанцен аргІаш деча бригада членашцен инструктаж ю. Цу хана боьзонна къоастаду аргІаш мича, мичахьа дерзалаь, мех доккхий дерга. Бухага деш хьалхотта доладу аргІа. Чах етта йоца «ПТС-40» яха тележка аргІаш деча хьагІайоалаю тракториста, хьаллергдолча аргІана кхорагІа хургйолаш Іойоассаю из.

ШоллагІа йола тележка хьалхарчоа юхе Іойоассаю, ишта дел из болх дІахо а эшачча боараме дІоахал дола бух бетта баллалца йолча хана. Бух бетта баьпначул тІехьагІа паркхаш хьалтелачоа аргІа доттарашен мугІарчех Іодеккача паркхашта юкъера йовкъаш хьалъюз, буха йиет белгалъю. Цул тІехьагІа деш аргІанна юхе Іадовссаду ча, тележка чура хьал ца а телаш. Болх ишта вІаштІехьбаьккхача, паркхаш хьалтерга балха овсарле дикка лакхлу, хІана аьлча пуи йолхьинга хьасаперча решетко, аргІа оагІох дІа а гІерташ, ча дукхагІа эц хьал.

Рекомендаци кийчъяьй «Союзсельхозтехника» Эррисоюзни объединене специалисташа

(1964 ш. 1-ча июле арадаьнначча «Сельская жизнь» яхача газета тІара).

Халкъа художник

Кхоана 90 шу доал С. Т. Коненкова

Сергей Тимофеевич Коненков (1874) — воккха советски скульптор. Творчески болх беш шо даьккхача 70 шера цо хьаьвй дукха башха-дика произведенеш, мах бе варгвоацаш иоккха дакъа дихьад революци хилалехьарчен советски искусства гаьза чу. Доганаш деча башха-дикача мастера творчестве юкхьанца дина толамагІа йолча ерсий искусства демократически традицешца, революционни боламца хиланна я.

Пролетариата юкхьацарча къовсамашка ший хургйолча скульптурай турпалашца хьоашал тІех Коненкова — «1905 шерара болхлой тІемахо Иван Чуркин» (1906 ш.), «Атлет» (1906 ш.), «Ахархо» (1906 ш.), «Славянин» (1906 ш.).

Ший творчествана юкъера цхьадола тІагІоллара хІамаши тІехьадисараши дІа а дакъа, чІоагІа реализма накъа тІа эттар скульптор. Сийлахь - йоккха Октябрьски Социалистически революци котъяьнначул тІехьагІа Коненкова хьанаре дакъа лаьцар монументальни пропаганда план чакхйоаккача, педагогически балхаш леладелъ, советски скульпторий Московски союза председатель хиннав. Ваятель дукхаза а В. И. Ленинца хиннав. Дукха произведенеш яьй цо Советски пачхьалкхе вІашагІъеллачул образех.

Сергей Тимофеевич — XX-ча бІешеречча дикагІболча портретистех ца!. Цо дукха портреташ даьхад дай-мехка а дунен а культурай Іилмаи боккхагІа болча деятелий — Толстоя, Горька, Маяковске, Павлова, Шаляпина, Мусоргске, Сократа, Баха, Паганине, кхычар. Цхьанна а кІаманца ший [illegible] йиш йоацаш, селлари дика, сурт ше маларра яьхьоккхаш я ерсий фольклора темаех оттаь мастеро даьчах аь гІоръяина йола скульптураш.

Скульптура творчестве ший чулоацама диллача цІенача дег тІара а халкъагахьа озабезам беш а я, из белгалйоал уйла философски а диапазон шера а хиларца. Халкъа духьаларча антигуманистически абстрактни искусствана духьал оттабу ваятела советски сагах (къовсамхочох, уйланхочох, хІама кхоллаш волчох) бІубенна бола тешам. Вовъонка вола халкъа художник, Коненков Сергей Тимофеевич, деррига халкъо баркъеш а сий деш а ва.

СУРТА ТІА: С. Т. Коненков ший мастерске.

ТХОГА ЯЗДУ

ДИКАЧА НАХАХ

ДОЯРКА КАНДИЕВА НАПСАТ

КОЛХОЗА правлене боккха бехк баьккхар Напсатах: «Ледара лел хьа гІулакхаш, соаххарчух кІезигагІа йоакх Іа шура, еррига тороваш кара ца ерзаярах, хьайбашта де доагІа Іукал лерттІа ца дарах хьахинный из», аьнна. Доярка хоадамболаш дош алар дезар царна.

Корта Іочу а бахийта, йист а ца хулаш, кІиръенна дІахьежаш а яьгІа цІаьхха хьалгІеттар доярке. Нийсса бІарахьежар из колхоза председатела, парторга, кхычарна, тІаккха хІара дош хоада а деш массехказа йист хилар:

Баъдар да оаш ахар. Мела битаб аз сай болх, са ина дІакхоачаргба колхоза а ишта вай производственни управлене а дояркашта юкъе хьалхара моттиг яккха.

...Цхьаккха а доярка яцар ферме Напсат балха еача хана. Хьайча доакъар а доацаш латтар доахан. Царех къахийтта тохадалар доярка дег. «ХІанзачул тІехьагІа цхьаккха кІама эшаш хургдац шоэ, — оал цо хьайбашка ший дагахьа.

Массехк минут алалехьа шортта доакъар а хилла, доаханна кІалхара кхо доаккхаш а царна дІайха кІалхьарцар деш а яр Напсат.

Доахан деттеш хІанзалца хьа ца эйина хІама гучадъялар Напсата. Ерригэ шура хьайоаккхаш хиннаяц-кх аз,—аьлар цо ше-шийга. Мелача хица билачул тІехьагІа шортенга шин хье а хьайна, етт бийттача дукхагІа лу шура.

Хьаьнкха шура юсти а юсташ дІаенначул тІехьагІа кхы цІаькха а доакъар диала, ехи хьоккхаш доахан цІенде йолаелар доярка. Сихха хьатІаера царна хий моладу ха а. Мишта дода ца хоеш сайранга дахар ди. ШоллагІча дийнахьа кхы а дукхагІа дар доярка да дезаш. Бакъда, бІукъожабацар Напсата. Денна лакхлара хьайоакхха шура. Из бахьан долаш ферма дояркашта юкъе эггара дукхагІа шура дІаелар цо укх шера хьалхарча квартале, хІьата хІанз хьалхе дІа ца хецаш хьайоагІа из.

ДоархІам болаш гІулакх дар доахан сийна буц яьпача дагІепашка доажаде дугалга. ХІана аьлча, шерра-шера кхоачамбоацараш хул укхаза, уж чІоагІа Іатк шура яккхара. Цхьан саракьа доахан дети бака гулбенна машин ярга хьежаш бар дояркаш. Ха туллаш жаттар, бакъда, машина-м ягІацар. Сагота бар дояркаш. «Ер-м доаш дац, тхьоаре а доахан деттеш хургдар вай», — эгІабаха бар уж.

Кхы хьежа са а ца тувш колхоза правлене яхар Кандиева Напсат, Сихха оарцдаьккхар укхаза.

Ший болх дукха безарах, из тоабара тІагІертта къахьегарах, новкъосташта эша гІо деш хиларах дукха а еза, лархІа а доарІ Напсат ферма коллективе. Укх шера хІара Іаттагара 1958 килограммы шура яьккхай цо. «Терский» совхозе а Наурски производственни управлене а дикагІа бола хьоккхам ба из.

П. КОВАЛЬНОГОВА
текста сурт.

ПЛАН ТІЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

«Победа» цІерах колхоз массарел хьалхагІа йолаенай мукх чуэца. Юкхьанца цхьоагІа дІадоладелар ялат чуэцилга. Эггара дикагІа болх бу укхаза комбайнераша Н. Васильченкоси, М. Азарковеи, П. Касьяновеи.

Комбайнерашеи, жаткай машинисташеи, шоферашеи дика вІаштІехьбаьккха болх барах торо гилар колхоза Сунженски производственни управлене боахамел эггара хьалхагІа пачхьалкхенга мукх бохкара план кхоачашъе. План 5000 центнер мара йоацача 5700 центнер ехкай.

В. ЕЗИКОВ,
колхоза парторгганизаце секретарь.

ЦІей сийна

Яьржа хиначча социалистически яхье дика толамаш даьхад коммунистически къахьегама сийлен цІе яккхара къовсам доаттабеча Грозненски депо тепловозашта ремонт ечар. Тепловозашта ремонт яра ах шера план 3 ди хьаьха кхоачашйир цар, планал совгІа ремонт йир кхаь тепловоза. Дукхьала бейнача цхьан бетта цар пачхьалкхенна кхоадь ахча 249 сом да. Къаьстта дика къахьийгар А. Шатеева, А. Хожиева, А. Гелерева, П. Вилобкова, иштта кхычар.

Эррисоюзни машинаькъа денна сийленца шкъа бахера къахьегама вахте аьтта хьиццра болх беш ба уж. Лакха дикал йоаш ремонт е, эшшача хана тепловозеш арахеца дош денная ремонт ераша.

Г. АНОХОВ.

ЯЛАТ ЧУИЙЦА ДАЬННАД

СЕМИЛЕТКА аллалиега шера ялат бахкан долаш вІовгІа къовсам доаттабеьб Шаьла производственни управленера «Дружба» яхача совхоза республика заслуженни механизатора, коммуниста Ракна Виктора кулгалдеча комплексни бригадо. Хьаниг цо хладаш къахьайгар нахи мукх цІаи кхохкенн. Къаьстта къахьогама овсарле дакхо болаш къахьийгар Вишневский Ивана. Цо сийленца кхоачамдир социалистически яхьа декхараш—СК-3 яхача ший комбайнаца кхаь дийнахьа 136 гектар хьоккар. Цунна ахчал преми ецай.

Касарах ялла ялат хьалхоццала сердаган хиннача нп. Оздоева, Юричева, Чаленкоа 250—300 центнер ялат оардар хІарана.

Коммунистически къахьоеамаш бригада яха цІи яккхар духьа къовсам доаттабеш йолча бригадо 4 июле ялаташ чуийца дахьар 780 гектар арреа долча латтан тІара. ХІана укхоза оахан деш а доакхарийна лаьаюІа цу аьтта карлава хьакхІашт дІаоаш а латт.

Н. ЗАЗДРАВНЫЙ.

РЕЙД ЙИЧА ГУЧАДАЬЛАР...

НАЬСАРЕН «Электроинструмент» яхача завода социалистически доалахе хьоччанаьй хьоквш рейд йир укх денощка Наьсарен производственни зона партийно-пачхьалкхен тІальошанк группой комсомольски прожекторов. Дукха кхоачамбоацараш гучадьлар завода цехашка. Масала, механически цеха склада неталл лаьтта Іодалла ула, нийсдаь дІаоттадаь дац из, цу тІе [illegible] текац. Цу чу лаьтта Іеспна яла инструменташ мукх а йиш атта талхаргьа.

Сборочни цехера гІулакх а кхи дикагІа дац. Электросверланкаш вІашагІъекка ши чоткер пайда ца эцаш латташ я, уж басараш чьаххоэза а я. Цу цеха складе 3 эзар совгІа С-437 яха кийча электросверлилкаш я пайда а ца эцаш яьш. Шоай хаппахьа йоагІача дІаяльйтац уж. Цудукъа мукх а йиа брак нийслу царна юкъа.

Цу гІулакхо дукха эе ду пачхьалкхена, зехьа доалу болхлоша хьийга къа. вІашагІъехкачча тІехьагІа пьагулъе ший хаппалхье централни склада дІачулац тара. Тара бІарчча гуьнаш латт цехашка, болх беча наха чІоагІа новкъа да уж. Брак аь оатхалаш изоляторе дІачу ца хьош иштта вовгІа яд. Смена болх бе ньэча пукганца цхьана дІакхуяс уж.

Во сурт да литейно-прессови цеха хьалхашка оттар а. Прессови участке нийсдаь дІа а ца оттадеш дІа-йиха хийса уда листех дола 3 тонн болат. хІаьта литейни участке яда 3 бІаь стапор. 90 ротор. Уж брак а аь [illegible] яда. Иштта цига адош а хьайола оатхалаш 4 тонн алюминия. Цу участкашкара еррига прессформаши штамнаши кІал хІама а йоацаш латт. Складашка цхьаккха порядок аь дІа-хьа яхийса яда электросверлилкашта эша изараш оатхалаш. Централни складера оатхалаш тІа кхоале а йоацаш дегІанна кІал ада, мукх юъ, талх уж. Уж санна дола кхоачамбоацараш кхы дукха да заводе.

Уж сихагІа балха юкъера дІадалара оарцагІъяла эза завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. Вахкташа оаз беза цу гІулакха оарцагІа бараш.

А. ТОЧИЕВ.
Наьсарен производственни зона комсомольски прожектора штаба начальник.

ХЬАЛХАРЧА ДЕНОШКА

Грозненски химически комбината коллективо ах шера план хапал хьаха кхоачашъяра тІанийце хинна социалистически декхараш толачца кхоачаш а дип валови продукци арахецара план 101,2 процент кхоачашъяьй. Хьанаре къахьийгар рационализатораша. Цу юкъа цар кийчъяьй 90 рационализаторски предложени, царех дукхагІьараш балха юкъейихкай. Укх шера коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІе яьккхай 21 болхлочо. Царна юкъе ва слесарь Г. Халилов, аппаратчикаш В. Богаев, А. Кулаков. Уж санна бараш тха заводе 200 совгІа саг ва. Царна нийсбала гІерт кхыбола болхлой а.

Июль бетта кхы а дикагІа къахьег болхлоша. Хьалхарча денощка смена нормаш 180 совгІа процент кхоачашъеш я дубителаш арахецача цеха коллектив, 110 процент кхоачашъеш я спирт доаккхача № 111 йолча цеха коллектив, иштта кхы дукха яраш.

Н. ОЛИМПИЕВ.

ДИЙША БАЬННАБ

Инстельнай Ноха - ГІалгІай культпросветучилище экзаменационни сесси. ХІана дукхагІа бола дешархой вай республика районашка гІолла а лоаллаха ухкача вежарашка йолча республикашка гІолла а экскурсе бахаб. Масала, дешарах мукъайоле ха Дагестана доамашка дІахьорга Исмаилов Адланен Яхьяев ИбрахІамен, хІаьта оркестрове отделене дешархой вай республика пионерий лагерашка бахаб.

Дукхьал сакъердаме салаІарца доалаш дац дешархой гІулакх. Уж дика новкъостий хургба клубай, библиотекай, культура ЦІеной болхлой. Цар новкъостал дергда культура болхлошта юртара культура болх вІаштІехьбаккха.

Ший болх санйтабеш училищерча атеистий клубо а. Везаьца тІанйбу уж вай республика кхапка, фермашка къахьегачар. Укх денощка атеистий клуб НоьхайЮрта яхар. ЧІоагІа сакъердаме а йоккха а я клуба программа. Лакхерча курсерча дешархоша вІашагІъеллай халхара ансамбль. Цар шоашта хьалхашка оттадаь декхараш дикха кхоачашду.

Н. КОВАЛЕВ,
культпросветучилище дешархо.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. ХІара шу массаза доал тоалуш йоагІа Платнировская яха станица. Цун центре дагІа кхоаза вІаштІардаь беррига а коммунальни аьттув [illegible] лаш 27 квартира йола кхо цІа. Укх шера кхы а хьалдергаа уж тайпа кхы кхо цІа а. Хьалдеш латт колхозни культура ЦІа, хьалъяь [illegible] лаш латт юкъера школа. Станице я ислейн берий бешамийн шерре сеть, йолаш я больница а поликлиника а, платнировцашта сало! Аьнна юкхерча колхозни санаторе.

Станице батача наьха дике оамал а хинна дІаоттех керде даьча бераш торжественни хьисапа регистраци ейга. Из регистраци ю хІара бетта тІехьарча кІиранди йнахьа.

СУРТА ТІА: бераш торжественни хьисапе регистраци яьчул тІехьагІа.

ТАСС фотохроника.

Дог гІоздаьнна къахьег

ДІАДАХАЧА шера ший бетта тха хьайбаш лелалераша коммунистически къахьегама коллектив яьнна сийлен цІи яккхара социалистически яхь дІайолайир. Во болх бацар ваха, хІаьта а тІаьйна хиина декхараш кхоачашие вІештІехьдаланено. Шера итогаш еча хана дег чура, цІенкаьнт тара къамеьл дар ваха, гучадьхар болха новкъарле еш хинна гІалаташ, де дезараш белгалдаьккхар. Цу дергиега хьежжа тІайцар семилетка яххлагІча шера дола декхараш а. Оаха лаьрхІадар пачхьалкхенга 1800 центнер хьакхий дула доала, ферма 4700 хьакха хилийта. цу накъе 650 нана-хьакха а йолаш.

Дог лазаш а тІагІертта а болх бора хьаьхарч лелаерша, наха дика кхетабора шоашта тІалатта бехктохкам. Шоайла вІашн кхоагІо лехайора ферма коллективо. Ца хоар дІахьеха, эшачоа новкъостал де кийча бар массавар, товелар къахьегама дисциплина а.

Цкъа цхьа хатар йеккхар ферме. Чуоттань хьаккарч кховбача отделене ахераме лазар хьайра. Кхыча отделенешкара оарцагІбаьхкар шоай новкъосташта. Хьалхарчаьшта мехкий деттача, уж дикагІа кхоабачо хьанаре гІо дир цар. Иштта цхьагаьна даьллехьа а фермана ве дала хьа а дІадаькхар ахераме лазар.

Хьона болхлой ух тхо йолча балха. Царна чІоагІа новкъостал ду говзача хьаккарч лелаераша Сафроновв Нинас, Масленникова Евдокиас. Нагахьа сайна хьона хьаккарч лелаераш Горохова Нинах Ковалева Нинах хІанз дикагІчарца доархІаш бале цу даькъе дукха къахьийтад цар боккхагІа болча новкъосташа а.

Цхьаьккха маьса доаладергда аз. Цо а дика хьальюх наха юкъара хова гІулакхаш. Болх дукха безаш а хрвар делаш а яр Суровецкая Мария, цкьабаькъа, иэхе а деша а хайра хацар. Балхах мукъабочча хана цуйна дешар Іомадеш дукха ха хьабоагІаш а кийчшаша Хоменская Александрас, Вилкова Зинаидас. ХІанз Суровецкая Марияс дика деша а дош из а ду.

Тха ферме эеначо аргдац укхаза болх бераш хьаьккарч лелаераш ба аьнна. Балха хьабоагІаш кийчбенна хул болхлой. ХІаьта, ферма тІадухкаду бараш а цІена да, укхаза а душ. Гаьнара хьежача аз мел дуъчар дукха доккха дац. Бакъда, балха тІе цхьаккха а хІама дац доархІаме доацаш. Нах беладенна, шоайла Іышерза, тІера хидарга хьежжа лелаерга ферма гІулакхаш — цунах бо дика тийшав.

Дукха ха йоацаш ах шера баьча балха итогаш яьй оаха. Уж гІадвуташ а! Цхьоалагіча полага яхачаш пачхьалкхенга 1800 тонн хьаккий дуьх а дехка сийленца кхоачашъяьй шера план. Из бокъна толам ба. ХІанз тха ферме я 5415 хьакха царех нана хьакха [illegible].

Дог гІоздаьнна къахьегаш я ферма коллектив. Оаха деррига дергда коммунистически къахьегама коллектив яха сий долха цІе яккхара, кхы а дикагІа къахьегарга дІахо йодача хана.

В. ЧЕРНОВ,
Сунженска производственни управлене XIX партсъезда цІерахча колхоза хьаккий ферма заведующий.

Дика! ТIехдика!

Концерт доладолалехьа дукха хьалха тIаьккхьа хьайзийвар 1-ча Мая цIерахча беша зал. Шоайла концертах лаьца, вай республике эггара хьалха музыкальни фестиваль дIахьарах дувцар цар.

ДIаьхдаь тIокраш деттарца тIаэц зрителаша Кац Леонид дирижер вола вIашагIтеха симфонически оркестр. Нийса, оаш, юкийташ, йоаггIача бесса локх симфонически оркестро Д. Шостаковича нийслагIа симфони. Уйлане баъ багIа зрителаш. Советски Эскар гитлеровски моастагIех котдалара хетаьй из композитора Шостаковича. ХIаьта тIема, из дIобаьиначул тIехьагIа советски наьха гIадбахар — из деррига а сурт духьалъоттадора музыко.

Боккхача безамца тIаийцар зрителаша В. И. Ленина орден лелаеча Академически Доккхача театра солист СССР халкъа артист Лисициан Павел. П. Чайковске «Пиковая дама» яхача опера тIара Елецке арх лакхарна дIайолайир цо ший выступлени. Тамашийна хоза, чIоагIа ладувгIа бевам боагIаш а нов. Лисициана оаз. ДIа-хьа ца хьоаш багIа зрителаш нов. Лисициана Рубенштейна «Демон» яхача опера тIара Демона романс, Долуханяна «Са даьхе», Рубенштейна персидски илли лоакхача хана.

«Бисl», «Бисl», яхаш цIогIарч детт зрителаша. Юха а юха а сцена тIа вех шоашта дукха веза иллиалархо, веза хьаьша.

Сцена тIа йоал Российски Федераце республикански арсий хоровой капелла.

— Тхоашка Нохч-ГIалгIайчене гIоргда, аьнна хоам бича чIоагIа раьза хилар тхо, — аьлар ше моаршал хоатташ дирижера Юрлов Александра. — Тхона гуш да селла безаме оаш тхо тIаэцар — из цIенача дег тIера хилар а тхо шун шоллагIча музыкальни фестивала доагIарганлар а да. Тхоашкара музыкални моаршал луш оаха шоана лоакхаргья «Са Нохч-ГIалгIайче» яха йиш.

ГIадбахача зрителаша безаме тIаэц хоровой капелла.

СУРТА ТIА: Лисициан.

С. РАИСИНА.

Н. Татарова сурт.

АЛЖИР ШИЙ ЛОIАМЕ ЙОЛА ШИ ШУ

Деррига а ши шу мара даьнна дац Алжир ший лоIаме я аьнна дIакхайкхаьча дийнахьа дена. Исторически кIеззига лархIа мегаргйолаш я из ха, цхьабакъда, хьабелара наькъага юха а хьежаш, алжирски халкъо такан дезача доккхалча дагалувц французски колонизатораштa духьала дуккхача шерашка лоаттабьча халача къовсаме яьха коталонаш чIоагIъяр духьа ший чакхдувла дийза этапаш. Ераш я уж, уж хоастамера вехаш: оасойски террор йохаяр, Учредительни собране хоржамаш дар, тIехваьяна вокхха паччахьалкхен дентель Бен Белла керте а волаш къаман правительство вIашагIйоллар, юрта боахаме санна, иштта промышленносте а пачхьалкхен сектор дегIаахара лардаш йохкар, аграрни реформа чакхъяккхар, керда къахьегамеи социальнии законодательство юкъейоллаяр. Кортамукъа яьнача Алжира вахара хьаьстта йоккха фактор лархIа йоагIа городашхарчен юрташхарчен къахьегамхой доккха творчески хьинар. Бен Белла керте латтача правительства ше мел беча балха кор гIортабеш дола хьинар.

ВIалла дукха ха а йоацаш, шина беттал кIеззига совгIа ха хьалхагIа, ший болх йистебаькккхар къаман кортамукъалел Фронта съездо. Из съезд — мохк социализм хьалъяра наькъа тIа баккхар духьа лоаттабеча къовсама керте отта денал долаш йола бокъонца хьинзрера, авангарди парти вIашагIйоллача лоархIаме вехa. Съездо мога а бир, чIоагI а бир алжирски халкъо баь хоржам, белгтала аьлча: Алжир социалистически методашца эргаиккар. Из гIулакх чакхдаккхар духьа съездо программе тIайийцар, болхлойн ахархойн цхьоагIок ларда тIа парти вIашагIйоллар юкъ дIайолайир,

Алжирски Республико шийна экономически лоIам боаккхача хана мехка кулгалхоша бокха лоархIам бу социалистически мехкаша, эггара хьалха Советски Союзо, деча новкъостала.

Вай шин халкъа юкъера доттагIала истори дIаьхен хоастамен истори долаш да. Ший кортамукъалел лоIами бахьан долаш алжирски халкъо патриотически къовсам лоаттабьча хана Советски Союзо новкъостал дир Алжира турпалерча тIемахошта: кхачанца, тIадувхача барзакъанца, медикаменташтца. 1961 шера 6 мае Москве ше къамьял деш, Алжирски Халкъа Демократически Республика президента Бен Белла аьлар: «Вай халкъашта юкъера доттагIал тха наргIато чаьле дукха хьалхагIа дена долаш хиннад. Къаман-кортамукъалел къовсам латтача хана цу доттагIала маIан дар тха халкъ хьадда хьаллацар... ХIанз, тхоай лоIаме тхо долча хана тха дукха а хила зарду доттагIий, цхьабакъда, оаха къаьсттта белгалбаьха тха доттагIий ба эггара халагIа йолча моттигашка, тха халкъа кхел, тха мехка кхоане къастача хана, тхогахьа а баьнна дIаэттараш».

Вай мехкашка юкъера уж нежарашка дола доттагIлекх бартцхьоагIонн гIулакхаш тIа-тIа дукхагIа чIоагIлуш латт. Советски Союзо АНДР-а экономически техническии новкъостал ду юрта боахам дегIабоалабара, лаьтташ тIа хий дехкара, суйташ хьалъяра, геологически толкамашта балхаш чакхдахара, дукха промышленни предприятеш хьалъяра, къаман кадрех бола специалисташ кийчбера даькъе. Йиззе производства цакл а йолаш хастта хьалъе йолаергъя йоккха металлургически завод, цу гIулакха республикана хьожадаьд 115 миллион сома кредит. Вай мехко Алжира еннай геттара дукха юртбоахама оборудовани, СССР-е дешача алжирцашта керда стипенди хьожадаьд, геттара дукха специалисташ бахийтаб Алжире болх бе, цу даькъе квалифицированни лораш а болаш. Цу тайпара а дуней тIа эггара хьалхарча социализма мехко африкански континентерча вIамагIа волча вешийна деча новкъостала гьеияз чакхъяллаза йиса перечень.

Алжиро социалистически дегIаахара наькъ хержаб, социализм хьалъелга антикоммунизмаца цхьана тарде йиш йолаш дац. АНДР-а президента цхьа санна массехказа аьча заявленешa меттахьа хьоайир чура я арахьара а реакци. Кабиле юха а хьайра Айт Ахмеда тIехьа латтараш. Укх тIеххьарча хана массехказа террористически акт яьй ФНО активисташтa духьала, царех цхьабараш тийшача балхах кIийлен тIара тоташ етташ боабаьб. ФНО Политбюрос хьадда хьовгаш болабир халкъа лоIама шоаш духьалболхаш болча, историе чарх низагIа тIехьашкахьа юха кхостае гIертача, берригача отщепенцашца. Решени тIаийцай халкъа духьалерча, кегаенача массе тайпа элементех парти цIенъе аьнна. ДIахадаш, сектантски, духхьал тайша балхаш деладарах укх денашка ФНО Политбюро состава юкъера дIаваьккхар полковник Шабани.

Цхьабакъда, контрреволюце мел леладу гIулакхаш дохаргдолаш да. МоастагIчунга юхакьовлалургъяц юхаластаргйоаца, ши шу хьалхагIа Алжире дIайолаелла процесс. Алжирски халкъ, ший хоастамерча денал долча къам-кортамукъадаккхара Фронта партеи цун генеральни секретара Бен Беллаи кулгалца бIубенна дIахо додаш да ше хержача новкъе гIолла — саго сага эча эксплуатацех мукъа йола социалистически общество хьалъярга.

Ю. ТЫСОВСКИЙ. (ТАСС).

Прибалтикера «Машара кIира»

РОСТОК, 6 июль. (ТАСС). Тахан город Ростоке (ГДР) торжественно хьадийлад традиционни (ворхIлагIа) «Прибалтикера машара кIира». Из кIаьну укх лозунгаца: «Балтийски фордах машара зона хила еза!».

КIира хьаделлача бьйхар СЕПГ ЦК Хьалхара секретари ГДР Пачхьалкхен Совета председатели Вальтер Ульбрихт, хIаьта иштта ГДР кхыбола кулгалду деятелаш, СССР Министрий Совета кена йоазон Пачхьалкхен комитета председатель, СССР Министр П. К. Романович керте вола советски делегаци, Польшера, Данера, Финляндера, Швецера, Норвегера, Исландера делегацеш, политически общественни деятелаш, хIама лeладеча тIоаврий викалаш, дукха а туристаш, ГДР дерригача округашкарча къахьегамхой викалаш, Малхбулен Германе машар хьалдоалараш.

«Прибалтикера машара кIира» хьаделларца Эрнста Тельмана майдан тIа дукха а нах болаш митинг хилар.

США ХЬАБЕ ВОЛХ БОАЦА НАХ

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). Къахьегама министерства хьенийчи денеех, ВIашагIкхийттача Штаташка хьабе вIалла болх боацаш 3,6 миллион саг вар май бетта, уж хул берриге балха болча болхлоех 5,1 процент. Балха боаца нах эггара дукхагIа ба кагирхошта юкъе. Школа йистеьккха баьнначул тIехьагIа болх лохаш хиннача кагийча нахах пхелагIа дакъа хIана бац аьнна бараш из ца нийслуш бисар.

КЪОНАЧАР ДОШ — БОЛАТ САННА ЧIОАГIА

БIАРГ ма кхоачча шаьра, цхьан оагIорахьа IажагIа а (укхаза мукх чуэцаш латт), вокх оагIорахьа баьццара а кхаш укх Наьсарен производственни управлене «Ингушский» совхозагахьа бодача новкъа гIолла. ГIийло хьекхача михо лестаю дика тIаьннача хьажкIий лордаш, кхай тIа гIолла дIахьежача хеталу из форд болаш санна.

Тхо юхасайцар цхьан кха юххе. Къахьегамхоша оаллача бесса бокъонца йола «кхай аьла» я «кура» хьажкIаш. ВIалла оасар довцаш, нийсача мугIарех латт кха. Укхаза дукхагIа дола кхаш механизировании обработка еш да.

«Ингушский» совхоза Долакоьрча шоллагIча отделенерча кхоалагIча сомий-баьцадарий бригаде да Долакоьрча цхьайттгIшерарча школа дешархой производственни бригада кха. Томашийна тIаьннай укхаза хьажкIаш. ХIанзале а 1 метри 50 сантиметра лакха. Цул совгIа, дика дегIамаш долаш, низ болаш а я хьажкIаш. Саг цецваккх кха бIаргадайча, дукха хаттараш отт — малав хьогI уж доша кулгаш дола саг? Мишта кхевьй цо села дика хьажкIаш, дели.

Уж доша кулгаш дола нах сатем боаца дхийтта, яхайтта шу даьнна мара бац. Духхьал шоай хьинарца, шоай къахьегамца хьалкхевьй цар уж.

Диъ шу хьалха Долакоьрча цхьайттгIшерарча школе дукха нах—дешархой, цар даьйноакой, «Ингушский» совхоза болхлой—гулбелар. Собрани дIахьош вер хIаьтта школе биологи хьеха вена Дышниев Iиса. Цу сарахьа лаьрхIар укхаза дешархой производственни бригада вIашагIйолла. Бригадана юкъе баха лоархIабензар цхьабараш. ТIайнца декхараш сов доккхий хетар царна — 45 центнер хьажкIий хIара гектара тIара. КIеззига яр опыт, шефашкара — совхоза болхлошкара— дукха дехараш де дезар — трактор лалла, удобренеш яхка Iомабе, иштта кхы дукха а. Цхьабакъда, донна дош сийленца кхоачашдир — хIара гектара тIара 48 центнер хьажкIий чуера.

...ДIадаьлар кхы а ши шу. Хьалхарча шера 48, шоллагIча шера 53, кхоалагIча шера хIара гектара тIара 65 центнер хьажкIаш чуийцар дешархоша. Декабрьски февральски Пленумаш чакхъяьннaчул тIехьагIа дешархоша лаьрхIар шоай кхай тIа химех пайда эца. Цул совгIа, соахка республика дешархой производственни бригадай слете царна хезадар узбекски Элитни яха хьажкIа дика хилар, Республика почвении зонай карта оттадир, вIашагIъеллар агрохимически библиотека, опытни балхий секци — цун керте оттайир бархIлагIча класса дешархо Батыжева Роза. Каст-каста арадуьла даьлар «Агрохимик» яха газет. Масса а хана дешархошта уллуа хулар химия хьехаш вола нов, Русакъахьегама урокаш тела нов. Пешкоев,

БОККХАЧА безамца вуьц дешархоша а производственни бригада керте латтача школа директора нов, Дышниева а совхозн керттера агроном Павел Станиславович Мартусевич.

ДиълагIча шера вIашагIъеллача бригадана юкъъевахар 70 дешархо. ТIайнца декхараш доккхий дар — лаьттан хIара гектара тIара 100 центнер хьажкIаш. Дика уйла е езаш гIулакх дар из. Районе, республике дIадовзарал совгIа Дагестане, Къилбаседа-ХIирий АССР дIахезар Долакоьрча дешархой производственни бригада селла доккхий декхараш тIаэцарах бола хоам. Къилбаседа-

Дешархой производственни бригада гIулакхаш

ХIирий АССР доттагIий яхье бийлар долакоархоша. Цудухьа гуйре йолаелча дена 25 гектар йолча лаьттан тIа балхаш де болабелар уж. Нагахь санна хьалха дIаихача шераш ераш бериш а ма дий, аьнна хийтта хиннадале укх шера совхозе цар уйла йир, кхетадир бераша бокха болх белга — 100 центнер хьажкIаш чуэца аьнна дош чIоагIа курглолта хайра царна. Цудухьа бригадана хьожадаь 35 гектар лаьтта хий дуллаш дар. Дешархоша лаьрхIар 10 гектара тIа шекара свекла, хIаьта юкедисачун тIа (7 гектара тIа узбекски Элитная, 18 гектара тIа «ВИР-63» яхача сортах дола хержа фу) дIаде.

Шоай хаинахьа удобренеш тIа е ева, лаьтта аха а аьха дIайийра хьажкIаш.

Дукха хьежа безанзар дешархой хьажкIаш тIаялларга. Цхьатарра, нийса тIадаьлар хьажкIий кха. ХьалхагIа ховлуш цхьаккха белгало яцар дIайийнача Элитнаяйнеи «ВИР-63» яхачен хьажкIашта юкъе. Цхьабакъда, тIаьхьа шы кIира даладехьа гуче даьлар Элитная яхар сихагIа дегI дахьаш хилар.

Цхьабакъда, тIахьожам чIоагIа лоаттабора дешархоша. Тамаш а яц! Элитная яха хьажкIа вай республике эггара хьалха йийнай. Цудухьа дIайийнача 280 килограммах бокка хьувхьам чуэца лаьрхIабар дешархоша.

ХьажкIаш дIайийна дукха ха ялалехьа логIа дийлхар. Цул тIехьагIа эттача йокъало дIадийнача кхай тIа тIов лоацабалийтар. Сихха макха баккха безаш дар гIулакх. Къашка арабаьлар къона тракторнисташ АлироагIар Iаьла, Мурад, Яндиев Борис, Узиев, Лема, иштта кхыбараш.

Кастта макха а баьккха Iоттадир цар 25 гектар лаьтта. Шоай хаинахьа дар тIехьа тIадоагIа балхаш а — хьажкIаш тIаьннaчул тIехьагIа макха баккхар, урагIен пхорагIен культиваци яр, оасар дар, хий диллара хаьршаш дахар. Деррига балхаш дешархоша механизированни ду.

Терко ца еш йитац дешархоша 10 гектар шекара свекла а. Совхозе мел йолчарел дикагIа хиннай уж.

Духхьал шоай кхай тIа болх баь Iеш бац дешархой. Совхоза болхлоша санна дика болх бу дешархоша. Цудухьа, нагахьа санна шоашта новкъостал эше масса а хана дешархой производственни бригадага кхайк совхоза кулгалхой, Иштта шоай дикача къахьегамца, доккхача хьинарца дIабовзийтаб цар шоаш.

ХЬАЖКIАШ тIаьнна кха бIаргадайначо а ала тарлу — тамаш еций селла толам берий балар! А! Из тамаш яц! Шоай дешар балхаца дувзача дешархоша дика къахьег. Массавар Iымерза волаш, бертаца ба уж.

Дукха да дешархошта карагIдийна вIамига а доккхий а гIулакхаш. Цхьабакъда, гIулакх вIамига дар, аьнна цун терко ца еш дитац. Массанахьа а кхоач уж. Нагахьа санна юртара художественни самодеятельность, спартакиаде, сайрене дешархой производственни бригада членаш дакъа лоацаш хулле тамаш е езаш дац. Царех цхьабараш бIарго йиш я шун гаьнна экскурсе болхеш, республика олимпиаде дакъа лоецаш.

...ДIайода ха. Хала да дешархошта хIара денна гаьна дIа а ухаш болх бе. Шоай машин а яц. Цхьабакъда, дешархой дош — болат санна чIоагIа да. Маьхо йоагаьй бригада дакъа лоацарий юкьмараш, хьу мо хьалъэтта кура хьажкIаш бIаргаейнзар тешергва цар дош кхоачашдергдолга! Накъ дика хилда шун, къона ахархой — дешархой, производственни бригада берриге членаш!

Р. МУЦОЛЬГОВА. (тха спецкор).

Доьазол дегьара

ШОАЙ ЛОIАМЕРЧА БАЙРАКХА КIАЛ!

М А Л А В И

СПРАВКА

5-ча июлагара 6-ча июлагIа кхоачаш ах бийса ма яьлла а Ньжален цIа оалча африкански территоре тIа урагIъяхар Iаьржа-цIе-баьццара бос бола кердача ший лоIамерча африкански мехка байракх. Английски доал долаш 70 шерах дукхагIа хьаьккхача цу мехках ший лоIамах йола Малави пачхьалкхе хиннай, Малави ула Центральни Африка малхбоален даькъ тIа 119,3 эзар кв. км. территоре тIа. Къилбаседе из доазув долаш а Танганьикен Занзибарен ВIашагIкхийттача республикаца, малхбузехьа — Къилбаседа Родезеца, къулбехьен малхбоалехьен Мозамбик яхача португальски колонеца. Мехка территорах пхелагIа дакъа гаргта дIалоац Iамаша — Ньяса, Ширва, иштта кхычар.

Малаве вах 3 миллионал тIех саг. Царех 20 эзар гаргта—Европерен Азерен хьаваьнна ва. Эггара дукхагIа дола африкански халкъ — малави. Укхаза иштта дах яо-ломве, ангонитонга, иштта кхыдола тайпаш.

Африке бахача наьха керттера политически организаци я колониальни Iеьдалаша дIаьккхача африкански къаман конгресса меттел 1959 шера вIашагIъелла Конгресс Малави яха парти. Парте председатель ва премьер-министр Хестингс Банда.

Болхлой болама керте латт ший мугIарашка 50 эзар гаргга член вола Малаве къахьегама Союз. Дукхача отраслеви профсоюзаша вIашагIтох транспортни болхлой, машинаькъахой, пачхьалкхен гIулакхера вах, кхыбараш.

Английски колонизатораша доал даро Малаве экономика духьал цхьан оагIора дегIаярга бигар, керттерча даькъе чай даккхарга. Мехко иштта кхычахьа дIаухийт боамбий, тхьамка, тунгови даьтта, кофе. Европера бахкачар дикагIа дола лаьтташ дIалувцарца африкански бахача наьха лаьттая моцал я массаза а, ДукхагIча даькъе натуральни вхиатуральни боахам лелабу.

Промышленность юртбоахама бедала хьалхара гIулакх деш кхагий предприятех латт. Английски колониальни Iаьдалаша шоашта хоьшие а дегIаяйтацар къаман промышленность, из дарца Къулбехьен Родезеи ЮАР-ен лоамаш рудники обработка еен промышленноста массаза а болхлой хулга Iалаш а деш.

Малаве къаман правительства укх сахьате мохк экономически дегIабара гIулакхаш ду. Цо моттаду юртбоахама кооперативаш дегIаяккхар, Iалаьмате йоккха ушалаш йокъаяра а парна тIа шекара тростникех кхаьон кхаш хилийтара а планаш уттаю. Укх шера тIаийцача мехка экономика дегIаяра пхе шера плане текстильни промышленность хьаелга, шекара завод. Науля яхача хи тIа гидроэлектростанци болх бе йолайлийтар белгалдаь да.

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхахьарча Совета Президиумо ший указаца республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай Мажаева Валентина Матвеевнайна — Нохч-ГIалгIай АССР коммунальни боахама Министра заместителa —Нохч-гIалгIай АССР коммунальни боахама организашка цо дика болх барахи из яьча дийнахьа дена шовзткъе итт шу дизарца дувзаденнаи.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

Инфекцех лорале

ШЕЛАЛАХ, лазарах ший [illegible] лораю хIара нацас. Цхьабакъда, цкъаза минчча бесса хиле а цхьа лоадамбоацаш хул — дегIа тIара маршхилг довкх, коздцу бер. Из накас вIалла торкал а ца деш дут — «Ше дIадаргдар из-м». ТIакхха цу лоадамбоацачу хIамах, юккъера а, хален кхерамeя лазар цкъа дар, цкъа бер хьадоале тамаш я-хх аьнне хетаче дIа я кхоачаш.

Менингит да цу тайпарча лазарех цаI. Цо хьаьна а букъа юккъерча тIехка тIоьмара а дай тох царна бактериальни, туберкулезни е вирусни инфекциаш чу а яьле.

ХIана дукхагIча даькъе менингит хулийташ ядех лоархIаш а сага кер чура ерауха вирусаш. Цу хана хьалъов сарозин (нод йоацаш) вьле цIи йоаккхаш дола менингит. Бераша чIоагIа хала токх на. Кхийттача хана, массаза а, чIоагIа сиха хул из лазар, ший тайпара башхало йолаш «ший тайпара» никъ болаш йола лакха температура а йолаш. Корта лазаш а Iеттадеш а хул бер. Лазар кхийттача юххье цкъаза чIоагIденнад-кх ер аьнне хеташ белгалонаш а хул: кертахьаь нервех лазар кхет (мерaIургаш бордашк докъалу), из эг, маьжеш дIалувц.

Берешта юкъе санна (паротит) яхар саьна инфекци яьржача, цо цIенхаштарча менингитех цхьаькка форма, паротитни этиологе менингит оалаш дар хьоаде тарлу. Из кхычарел дукхагIа хул. Из доаза хала дац, хIана аьлча ду тайпара кхийттача хьяна лерга юха а кхайкхо кIаз а оаш йоагIа.

Нод Iоаш дола менингит — халагIа долча лаазрех цаI. Антибиотикаш юкъе яллале хьалхагIа Iалаьмате дукха нах йоара цунах. Укх тIеххьарча шерашка дукха а кIезигагIа бов. Нод Iоаш дола менингит хул берашта кагий долча хана. ДукхагIча хана из кхет хьоа е хьоана тIагIоллара морд лоаябача. керте тути човхайча е кер чу нод ухаш йола чов хиина моттиг хилча: гаймори, фронтит, синусит (мерий чурча садоахача шодилгах шелай кхийтача). Нод уха менингита керттера лазари вIашагIкхета тарлу берий — пехкашкара лазар, эндокардит, сепсус.

Нод уха менингит яха лазар кхийтта бер дуккхача хана сакхетамах талх, харцлув, ка эг, керта-хьаь нерваш талх. кест-каста Iеттаду. Температура хувцхувцалуш хул. Цхьадолча, къаьстта а кагийча берий чухьарча органех а кхеташ хул лазар, масала, садоахача органех. ХалагIа йола пневмонеш, плевриташ хул.

Туберкулезни этиологе менингит яхар (этиологи—лазар хьахилара бахьанехи хьалехи бола хьехам) дукхагIа доккхагIа доккхача бераштa хул. СаббарагIа ду из чIоагI. Из кхетача хана гIоарал доецаш, мекъалий, шиб ухаш хул. Лазар кхийттача бархIагIча — иттлагIча дийнахьа нерта-хьаь нерваш талха а йолалу. дIалела цо могаш а хул. сихетам дукхагIча хана баьдбийрзе хул. Лазар кхийттар тишлу, дегIацарча цIиво го шортигагIа боах, са тайп-тайпара доах.

Бера хана, тайп-тайпара инфекционни лазараш бер вIамигa долаш хила тарлуча хана менингиальни симптомаш, менингита диагноз къоастве цкъаза хала хул. Цхьабакъда, из ишта дале а, моллагIа тайпа а лазара белгало аьлча, кхыметтел шеко йолча хана а, бер тар ма ду сихагIа лорага хьокхавна дергдац.

Юххьанца дена а ший хаинахьа а сихача инфекционни лазарашта — пневмонекен сеннканек — дарба дича цхьаккха тайпа лазараш гаьна доалийтаргдац, юхатохаргда менингит яха кхерамен хален лазар.

Цхьабакъда, кхы а доархIамегIа да — бера менингит дIахо кIоарг ца далийтар, халачен кхерамерчен лазарах из лорадар. Фу де деза цу гIулакха? Эггара хьалхарча аргIанна — моллагIа тайпа а чIоагIача, инфекцех, керттерча даькъе пневмонех (пехкашта кхетача шелалах), санниках береш лорадар. Бера дегI чIоагIдалийта деза, шелал кхетаргйоацаш лела ховргдолча даккха деза из, лазараштa духьалъотталургдолаш Iомаде деза дегI. Бер наькхах доалхача хана дена дIадоладе деза уж гIулакхаш Iомаде. Кхача нийса хьувккхар, рахьтах лорадар — менингит хургдоаца оагIув а из а. Шоай хаинахьа дарба дайта деза нод Iоаш мел йолча моттигашта — чухьарча лерга, мерий чурча садоахача шодилга, бIаргашка, кхыметтел керта гаьна долча дегIа доакъошка а.

Ф. СОКОЛОВСКАЯ, медицински Iилмай кандидат. (1964 ш. 30 июне арадаьннача «Сельская жизнь» яхача газета тIара).

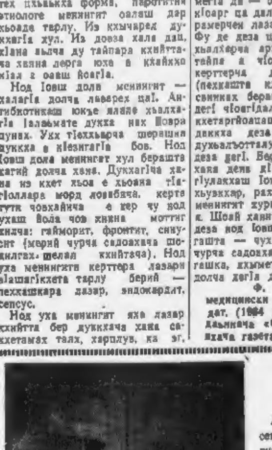

□ □

МОСКВА. Укх шера сентябрь бетта 30 шу дуз мехка экранаш тIа советски кинематографе шедевр — «Чапаев» яха фильм араяийца.

Сурта тIа: фильме керттера ролаш ловзараш (аьрдехьара аьттехьа) — РСФСР засл ужении артистка В. Мясникова (пулеметчица Анка), РСФСР заслуженни артист Л. Кмит (Петька), СССР халкъа артист Б. Бабочкин (Чапаев), стенда тIа фильма режиссерий С. а Г. ВасильевгIар портреташ.

В. Вьюенкина сурт. ТАСС фотохроника.

□ □

РАДИО:

8.15 — «Сердало» газета обзор; 8.25 — концерт; 8.45 — «Къона тIехьа» яха передача (эрсий меттала); 16.45 — «Книжки — вай дикагIа йола доттагIий» яха беседа (гIалгIай меттала); 17.00 — «Циолковски даьхак лаьца» беседа (эрсий меттала); 17.15— «Къонал» яха передача (эрсий меттала); 17.45 — «ТIехьадисача гIелакаш-та духьал» яха беседа (нохчий меттала); 18.35 — концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ:

18.35 — телевизионни передачаш (гIалгIай меттала); 18.35 — «Юрти наьна», «Колхозни цIерам» (гIалгIай меттала); 19.05 — «Маьлхаца цхьана» яха киноочерк; 19.30 — М. Ю. Лермонтов ваь 150 шу дизара хетаь передача; 20.00 — «Со ваь де» яха киноочерк; 20.20 — «Шоферий болх кхетаиа ба». Репортаж (нохчий меттала); 20.35 — «Руахъел дикагIа да хIама хьаде харе» яха художественни фильм. (16 шу даланза долча бераштa цу фильмага хьажар магадац).

Город Грозне, Нови Катаяме поселке, Гончарова улицагIа, 39, вахача гр-на Кочетков Дмитрий Кирилловича суде денвах город Грозне, Селахатин улицагIа, 3, яха ший оса Кочеткова Евгении Илларионовна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Октябрьски района халкъа суде.

Город Грозне, Заводской районе, № 216 корпуса, 5-ча квартире, яха гражданка Менкулова Мила Александровнас суде денвад город Грозне, Гудермесская улицагIа № 10 йолча цIагIа вахаш волча Менкулов Виктор Ивановичагара ше хьай ларах дола дош.

Дош дувцаргда Октябрьски райо на халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIоча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бекхтошкана секретара—2-45-46; партийно вахари, промышленни, юртбоахами, кхьалоа отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-46; отделов партийной жизни, промышленности, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ05190 Заказ № 3894